

ԱՄԵՐԻԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԲ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4, 1909

ԹԻՒ 36

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ

Ճ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Հ. Մ. ԱԼԷՆ

ԲՈՎԱՆ ԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Քրիստոնեայ ուսանողներու միջազգային
Ժողով Օքսֆորտի մէջ

Կրօնք եւ բժշկականութիւն

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՇԱԿ Կ. ԹԻԹԻՆՃԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Միայն սրտին երաժշտութիւնը

Գլուխ գործոցի մը պատմութիւնը

ԳԻՏԱԿԱՆ

Պատմութիւն բժշկական գիտութեան

ՏՐ. ՔԷԼԸՐ

ԲԱԶՄԱԶԲԱՂ ԱՇԽԱՀԷՆ

ՅՕԳՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Վանդակէն դուրս (ոտանաւոր)

Ա. Կ. ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ

Համազգային Դաշնակցութիւն Ե. Բ.

Ընկերակցութեան

Ֆէրտինանտ Լասալ

ԷՈՎԶ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Վիճելու արուեստը

ՅՈՎԶԱՆՆԷՍ ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ

Ուսանողաց Քրիստոնէական Դաշնակցու
թեան Օքսֆորտի համաժողովը

Ա. Թ. ՏԵՂԼԵԱՆ

Օ՛ն, յառաջ

ԱՐՄԻՆԷ ԲԷԱՏՐԻՍ

Բարութեան բուրումը

ՄԻԶՐԱՆ Յ. ԳԱՐԻԷԼԵԱՆ

Հայ կեանքը

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՖԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Տարեկ. բանկին	40 ԴՏ.
Սվերկայի հար.	2 Տոլ.
Սնդդիայի	8 շի Ին
Ուրիշ հար.	
Կերեկուս	10 Ֆր.
2 և ավելի համար	30 փութ
Մանուկների ցուցակները	
չափաւոր	

ԱՌԵՏԱԲԵՐ
ՇԱԲԱԹԱԲԵՐ
 ՀԱՅԵՐԷՆԻ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆԻ
 (ԱՆԿԵԼԻԱՖՈՐՈՍ)
 ՅՈՒՆԱՏԱՆԻ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆԻ
 Խմբագիրներ **Հ. Մ. Ալեկ**
Հ. Ս. Պարսեմ
Յ. Գ. Դրիզդերման
 Պայգը **Հատու. Որոշման**
 Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEOAPER
 (ANGELIAPHOROS)
A WEEKLY PAPER
 PUBLISHED IN
 ARMENIAN, ARMENO-TURKISH, AND
 GRECO-TURKISH
 EDITORS **H. M. ALLEN**
H. S. BARNUM
H. K. KRICKORIAN
 Offices: American Bible House
 Stamboul, Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip.	Ps. 40
U. S. A.	\$ 2
England	Shils. 8
Other countries	Frs. 10
Single Copy	30 Paras
Advertising rates on application	

Ամերիկեան լայնի խմբագրատպանը՝ Տիար Միքայել Մինասեան կը փափարի ծառայել իր հայրենիքին կամ հողային և կամ մտային մշակութեան, և կամ երկուքնն միանգամայն:

1. Եթէ հայրենասէր մը դրամագլուխ մը արամադրելի ընէ, ինք պիտի պատրաստէ հողը պարտադրող, միջատասպան, և այլ բազմաթիւ թիւներ, որոնք զարկ մը պիտի տան գիւղատնտեսութեան բազմաթիւ ճիւղերուն:

2. Եթէ դպիչ մը և կամ որեւիցէ բարձր ուսումնարան մը իր ծրագրին մէջ «Ընթացք Դաստիարակութեան» մը կը դնէ, ինք յոժարակամ պիտի ստանձնէ դաստիարակներ պատրաստելու յատուկ այդ բաժինը՝ աւանդելով նաեւ դասեր — եթէ ուզուի — հոգեբանութեան և իմաստասիրութեան, որոնց մէջ իրը մասնագէտ ծանօթ է արդէն:

Աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ **Հ. Մ. Ա. Լ. Պայգը Հատու:**

ՄԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐԿԻՆԸ
 Մեր մարկինին կազմութեանը և առողջութեանը մասին իրականաբար ու հասկնալի ծանօթութիւններ կը պարունակէ այս գիրքը, որ անմիջեւի դասագիրք մըն է Մարգարեականութեան և Առողջապահութեան: Նոյն առեւն ալ մարգարեան հրապարակած հատոր մը:

Հեղինակ՝ **Տր. Յովս. Տ. Ստեփանեան,**
 Կեդր. Կոմիտէի Զարգացման դրատուն, Կ. պոլիս:
 Դիւլ 10 դրոշ:

ՄԵԶԻ ԴԵԿՈՒԱՄ ԳԻՐԲԵՐ
 Յիւստանայ Բաւէլի. Պատկերազարդ. Իշխան Գուխտն Լուսինեան, 28 պրակները հրատարակելու, Բաւնեղինն է 20 ֆրանք, դաւառի համար 23, ծախքը հրատարակչին վրայ, Կեդր. Կոմիտէի Արժիւ գրադարձատանց, Պրակը 40 փութաւ ամէն գրադարձատի և լրագրաւաճատի քով:

Եթէ Դիւլ-Կոմիտէի Ծ. Գարահիսարի գէպրին և անոր երկու հերոսներուն պատմութիւնը, էջ 26, զին 2 դահ. Դրեց Վ. Ն. Քոթմանեան, Հասոյթին կէսը բարենպաստակ ձեռարկի մը պիտի յատկացուի, Դիւլ Եղըճեան և Արժիւ գրատունները:

Դ. Զ. Պատկերազարդ այս ընթերցարանով Սիմոն Գալամաճեան էֆ. կը պաշտօնէ իր հերոսը Ասիական Թուրքիոյ մէջ, համառօտ և օգտակար տեղեկութիւններ տալով ընթերցողին: Գործը թերթ տա թերթ կը հրատարակուի: Թերթին զինն է 20 փութաւ, կեդրոնատեղի՝ Կ. պոլիս, Հաճորույս խան, թիւ 24:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՐՄԱՐԱՆ ՊՐՈՒՍԱ
 Ամերիկեան ազնկանց վարժարանը պիտի վերաբացուի Սեպտ. 8ին (Ն. Տ.) ուսուցչական մարմինն վրայ լրացուցիչ յաւելումով, Իւսկիւստարի Ամերիկեան դպիչ երկու չրջանաւարտուհիներ պիտի ստանձնեն ուսուցչական ճիւղը և տարրական բաժինը: Մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի ընծայուի Հայերէնի ուսուցման:

Զարբիծնի չրջանաւարտներէն փորձառու և յաջողակ ուսուցչուհի մը պիտի ստանձնէ Յունարէնի բաժինը:

Թուրքերէն ուսանիլ ուղղոններուն ալ դիւրութիւն պիտի տրուի այդ մասին:

Վարժարանս ունի նաեւ ընթացքներ Յիւստանիէն, Երուսաղէմ, զմարտութեան, պարզ կարի, ասեղնագործութեան և նրբին ձեռագործի:

Կերակուրի և դասադնի համար ամեն ուսանողուհի պարծի վճարել 14 լիւրա, որուն կէսը վճարելի է գարնան տարեմութին (Սեպտ. 8), իսկ միւս կէսը Ծնունդի արձակուրդին, Ծնունդի և Զատիկի արձակուրդներու միջոցին Վարժարանիս մէջ մնալ ուղղուի, իւրաքանչիւր արձակուրդին համար 25 ական գրչ. վճարելու են: Երաժշտութեան համար տարեկան 14 մ. ճիւղից, որուն կէսը տարեմութին, մնացած կէսն ալ Ծնունդին:

Ամեն ուսանողուհի պարտի հետ բերել մանճեղն (անկոյին, վերմակ, ևն.) և տարւոյն տարբեր կաւանակներուն պիտանացու զգեստներ:

Դիւլ առ տեսչուհի Ամերիկ. վարժարանի **Հ. Կ. Փաուերզ**
 (Miss H. G. Powers) Պրուսա 2-4

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԲ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4, 1909

ԹԻԻ 36

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ 2. Մ. ԱԼԷՆ,

Հ. Ս. ՊԱՐՆԱՎՄ, Ե. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ՕՔՍՖՈՐՏԻ ՄԷՋ
Հ. Մ. Ա.

1895ին կազմակերպուած է Քրիստոնեայ Ուսնողներու Համալսարանային Դաշնակցութիւնը, ունի ութերորդ ժողովը գումարուեցաւ Օքսֆորտի (Անգղիա) մէջ Յուլիս 15—19. Նախորդ ժողովը երկու տարի առաջ գումարուած էր Թոնի մէջ (Ճափոն). Օրուան կարեւոր միջազգայն շարժումներուն մէջ առաջին աստիճանին վրայ գտնուի սոյն Դաշնակցութեան շարժումը: Ընթացիկ եղբայրակցութիւն մըն է ան, Քրիստոնական ողջ սկզբունքներու վրայ հիմնուած միութիւն մը, գործօն ծառայութիւն մը մատուցանելու աշխարհի համօրէն ազգերուն: Համալսարանը և ուսումնարաններն են կեդրոնները, ուր կատարուի պատրաստութեան գործը: Իսկ գործունէութեան ասպարէզն է լայնատարած երկիրը, ունի վրայէն աւելուած սրբուած են բոլոր սթանդ գիծերը, ա՛ն ալ ոչ միայն տեսականօրէն, այլ իսկապէս:

Շարժում մըն է այս որ չկրնար անտեսուիլ: Պէտք է ճանչցուած միջազգային ոյժ մըն է, և սրուէ տարի ալ աւելի թափ կ'ստանայ: Քաղաքական չէ անոր նպատակը, բայց անոր վեհ բացօթյոյժը—փրկել համայն ազգերու երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները և ներշնչել զանք իրենց ընկերակիցներուն կարելի բարեօրոյնութիւնը ընելու ոգով — հզօր սատար մը հանդիսացնէ Դաշնակցութիւնը զարգացնելու և ազգային բարեպաշտութիւնը:

Տր. Ճ. Բ. Մոթ, Ամերիկայի հասցուցած ամենաբնական երիտասարդներէն մէկը, սոյն Դաշնակցութեան գլխաւոր կազմակերպիչն է, և հիմա ալ անոր ընդհանուր քարտուղարը, որուն Օքսֆորտի մէջ գումարուած ժողովին ներկայացուցած տեղեկագրէն հոս մէջ բերուած քանի մը հատուածներ կրնան գաղափար մը տալ այս շարժման բազմակողմանի և բազմաբնուէն ընթացիկ մասին:

Ասիկա Անկլո-սաքսոն դաշնակցութիւն մը չէ. Գերմանական կամ Սկանդինաւեան դաշնակցութիւն մըն ալ չէ. ան չէ նաեւ Լատին ուսանողներու դաշնակցութիւն մը, ոչ իսկ Արեւելքի ուսանողներու յատուկ դաշնակցութիւն մը: Համալսարանային դաշնակցութիւն մըն է ան: Հարկ է շեշտել թէ ուսանողներու դաշնակցութիւն մըն է սա: Ուսանողներու մօտ երթալու դիտումով դըրսեցնելու կողմէ յառաջ մղուած շարժումներու համախմբումը չէ, այլ գործ մը որուն ձեռնարկներն ուսանողները ի դիմաց իրենց ուսանող ընկերներուն: Պէտք է կրկնել նաեւ թէ Քրիստոնէական դաշնակցութիւն մըն է ասիկա: Ո՛չ այս համալսարանային կազմակերպութիւնը, ոչ ալ զանիկա բարկացնող մասերէն որեւիցէ մէկը երբեք ուրացած է սա իրողութիւնը թէ այս բովանդակ գործին անկիւնաքարն է Յիսուս Քրիստոս: Ո՛չ դաշնակցութիւնը և ո՛չ անոր որեւիցէ շարժումներէն մէկը կը ներկայացնէ եկեղեցի մը: Անոնք չեն փոխանակել եկեղեցին: Անոնք չեն փորձեր եկեղեցւոյ դերը ստանձնել: Անոնք ո՛չ կը տկարացնեն և ոչ ալ կը կործանեն եկեղեցին, այլ կը զօրացնեն յաւէտ անոր ազգեցութիւնը: Անոնց մեծ փառք:

սիրութիւնն է ծառաներ հանդիսանալ Եկեղեցւոյ : Դաշնակցութիւնը նշանակելի կերպով ձեռնհասութիւն ցոյց տուաւ միացնելու զանազան յարանուանութեանց պատկանող Քրիստոնեաներ՝ առանց տկարացնելու անոնց համոզումները և առանց նսեմացնելու անոնց հոգեւոր փորձառութեան պէսպիսութիւնները: Անոր անդամները յարգելով հանդերձ եկեղեցական առնչութիւններն ու կրօնական տեսութիւնները իրենց անդամակիցներուն հաւատարիմ են իրենց կրօնական համոզումներուն և պատասխանատուութիւններուն: Ասկէ զատ՝ անիկա ուսանողական շարժումներու դաշնակցութիւնն է և ոչ թէ խառնուրդ մը կամ զանգուած մը շարժումներու: Ան չընտանար որ զանազան ազգերու և ցեղերու պատկանող Քրիստոնէական ընկերակցութիւններ հասարակաց կաղապար մը ունենան. ընդհակառակը իր զատորոշող սկզբունքներէն մէկն է շեշտել իւրաքանչիւր շարժման անկախութիւնը, անհարապիւնքութիւնը և ազգային ինքնաշարժութիւնը: Անոր ոգին և գործին բովանդակ ծրագիրը ձգտած են հանապազ զօրացնելու ամէն փափաքելի ազգային բարացոյց, և թոյլ տալու անոնց որ համարձակապէս և ընդարձակապէս արտայայտուին: Այսպիսի սկզբունքներ կապած են Դաշնակցութիւնը աշխարհի համալսարաններուն ազատ կեանքի հզօր հոսանքներուն, յոգնազան ազգերու հայրենասիրական ոգւոյն և Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ազդեցութեան:

«Վերջին չորս տարիներու մէջ Դաշնակցութիւնը թէ՛ ընդարձակուած է և թէ՛ արդիւնաւորուած: Քրիստոնէական ընկերակցութիւններ կամ միութիւններ կազմուած են առ նուազն 225 համալսարաններու, ուսումնարաններու և դպրոցներու մէջ՝ սփռուած մեր զանազան ազգային շարժմանց գործավայրերու մէջ: Անդամներու թիւը 35,000-ի յաւելում մը ունեցած է: Ներկայիս մէջ Դաշնակցութիւնը ունի 2,060 ընկերակցութիւններ 138,000 ուսանող և ուսուցիչ անդամներով: Անցեալ տարի ուսանողական տարրեր շարժմանց հովանաւորութեան ներքեւ տեղի ունեցան 80 ազգային կամ տեղական ժողովներ, որոնց մէջ ներկայ գտնուեցան 13,000 պատուիրակներ, մինչ չորս տարի առաջ 55 ժողով տեղի ունեցաւ, ուր ներկայ եղան 8,000 պատուիրակներ: Ամէն երկրի մէջ այս հաւաքումները հոգեկան հանդերձանքի և ներշնչման վառարաններ եղած են: Հետեւաբար նշանակելի է որ անցեալ տարի 5,000 ուսանողներ եւս եկած են այս բարձր ուսուցող ազդեցութեանց ներքեւ:

Կազմակերպութեան մը յառաջդիմութեան վրաս ասնելի յայտարար նշաններէն են անոր հրատարակութիւնները: Ուսանողական շարժմանց արտադրած գրականութիւնը այս անցեալ չորս տարիներուն մէջ որեւիցէ նախընթաց ժամանակամիջոցէ աւելի ճոխացած է: Դաշնակցութեան մէջի ուսանողական շարժումներուն պաշտօնական հրատարակութեանց համագումար թիւը 480էն 720-ի կամ հարիւրին յիսունի բարձրացած է: Իսկ այն գրականութեան ծաւալումը ա՛լ աւելի արագ եղած է: Այդ գրականութեան որակն ալ շատ բարւոքուած է: Ամէնէն օգտակար գիրքերու և տետրակներու մէջ կը գտնուին Սուրբ Դրայի և միսիոնարական ուսմանց դասագիրքերու գիտնական ընթացքներ, հայրենիքի մէջ և հայրենիքէ հեռու հաստատուած եկեղեցիներու վարիչներ ապահովելու յատուկ հրատարակութիւններ, կրօնի ջատագովական բանախօսութիւններ, և ընկերական հարցերու մասին մասնաւոր գրականութեան մը սկզբնաւորութիւններ:

«Չորս տարիէ ի վեր 60,000 Անգլ. ոսկի ծախսուած է՝ ուսանողներու մէջ Քրիստոնէական գործունէութեան նուիրուած չէնքերու, որոցմէ ու մանք կառուցուած են Հիւսիսային Ամերիկայի ուսանողական ընկերութեանց կողմէ: Սոյն դուրս մարին մնացեալ մասը ծախսուած է Ասիոյ մէջ և Եւրոպայ գտնուող ուսանողներու յատկացուած պանդոկներու համար: Ուսանողներու յատուկ պանդոկներու մէջ ամենէն յաջողակներէն մէկն է ուսանողուհիներու չէնքը Փարիզի մէջ: Ծափոնի Ամերիկեան բարեկամներու կողմէ եղած մասնաւոր նուիրատուութեան մը շնորհիւ կարելի եղած է ուսանողներու յատուկ 12 նոր պանդոկներ կանգնել Ծափոնի կարեւոր ուսանողական կեդրոններու մէջ: Ուրիշ բարեկամներ, մասնաւորաբար Անգլիայէ, Գանատայէ և Ամերիկայէ, հայթայթած են նմանօրինակ պանդոկներ ուսանողուհիներու համար Ծափոնի մէջ: Վերջերս Աթինի թանկ Ինսամակալութիւնը գումար մը նուիրեց պանդոկ մը կանգնելու Թոքիոյ գտնուող Զինացի ուսանողներու համար: Վերջին տարիներու ամենէն օգտաշատ նուիրատուութիւններէն մէկն է 3,000 Անգլ. ոսկիի գումար մը՝ ընկերակցութեան մը յատուկ չէնք կառուցանելու Քուինս Գոլէճի համար (Հոնկ-Գոնկ), որ կարելի պիտի ընէ ընդարձակ և ազդու գործունէութիւն մը սոյն կեդրոնը դրսնուող 1,300 Զինացի ուսանողներու մէջ: Փորձառութիւնը ցոյց կու տայ թէ ասանկ չէնքեր և պանդոկներ կը բազմապատկեն ոչ-Քրիստոնեայ ուսանողները:

նողներու հետ չփոխն դալու առիթները՝ տրամադրելի ընելով տուն մը, ուր այնպիսի ուսանողներ կրնան բերուիլ Քրիստոնեայ անձնաւորութեանց և Քրիստոնէական պատգամներու ազդեցութեան տակ՝ շրջապատուած զուտ Քրիստոնէական միջնորդութով մը, որով կը դիւրանայ յաջողապէս հասնել աւանդ՝ Քրիստոնէական հրաւէրը :

Այլսարհի ուսանողներու զէպի Քրիստոս շարժումը Դաշնակցութեան ազդեցութեան տակ մեծ թափով յառաջացաւ : Այսօր ուսանողներու մէջ ոչ-Քրիստոնէական կրօնքներէ, անկրօնութենէ և կրօնքի հանդէպ անտարբերութենէ արտասովոր հեռացում մը կայ : Աւելին կայ, վերջին տարիներու մէջ, ուրիշ որեւիցէ նախընթաց ժամանակամիջոցէ աւելի՝ Քրիստոս առինքնած է ուսանողները :

Արեւմտեան շարժմանց մէջ օրէօր աւելի յստակօրէն կ'ըմբռնուի թէ Սուրբ Գրոց ուսումնասիրութեան յատուկ ակումբներ կազմել աւետարանչական մեթոդներու արդիւնաւորագոյններէն մէկն է : Անցեալ տարուան ընթացքին մէջ Միաց. Նահանգներու և Գանատայի համալսարանականներէն հարիւրաւորներ Սբ. Գրոց ուսումնասիրութեան շնորհիւ ունեցան կենդանի և բանական հաւատք Քրիստոսի վրայ : Զորս տարուան մէջ Դաշնակցութեան յատուկ Սուրբ Գրային դասերու կամ ակումբներու ուսանողներուն թիւը 60,000էն 80,000ի բարձրացաւ : Մեծապէս ուշագրաւ է թէ մինչդեռ տասնեակ մը տարի առաջ երբեմն համալսարաններու մէջ Սուրբ Գրոց նուիրուած ակումբներ չկային՝ այսօր 500-1,000 ուսանողներ Քրիստոնէական սրբազան մատենագրութեան ուսումնասիրութեան կը նուիրուին :

Իսկապէս հազարաւոր ոչ-Քրիստոնեայ ուսանողներ Սբ. Գրոց ուսումնասիրութեան դասերու կամ ակումբներու մէջ արձանագրուած են, և հարիւրաւոր խիստ ընդունակ Քրիստոնեայ երիտասարդներ կրթութիւն կ'ստանան Սբ. Գրոց յատուկ ակումբները վարելու :

Ազէկ կ'ըլլայ միտք պահել թէ ուսանողներու մէջ կատարուած այս գործը Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութեան մէկ ճիւղն է միայն :

Թերթիս ուրիշ մէկ սիւնակին մէջ կը հրատարակենք Ե. Ք. Ը. ի շահեկան մէկ վիճակագրութիւնը որ պատրաստուած է ժընէվի մէջ :

ԿՐՕՆՔ ԵՒ ԲԺՇԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յ. Գ. Գ.

Ա.

ՍՄԵՐԻԿԵԱՆ Պոսթըն քաղաքին մէջ «Էմմանուէլ» անուն եկեղեցին ասկէ չորս հինգ տարի առաջ բարեկրթական գործի մը

ձեռնարկած է, այսինքն, քաղաքին աղքատ բնակիչներուն մէջ գտնուած հիւժախտաւորները փոխանակ հիւանդանոցներ տանելու, իրենց տուններուն մէջ դարմանել սկսան : Այս ձեռնարկին մէջ անոնք ախտացեալը ճարտար բժշկի մը խնամքին յանձնելով հանդերձ կարեւորութիւնը առսեւելապէս բարոյական միջոցներու տուած են : Այսինքն հիւանդին բարեկամութիւն կը ցուցնեն և կը խրախուսեն և կը յուսադրեն դանիկա : Անոնք իրենց այս ձեռնարկին մէջ այնքան յաջողեցան որ անմիջապէս աւելի կարեւոր ձեռնարկ մը ըրին, այսինքն բարոյական և ջղային հիւանդները ձեռք առնելով, զանոնք ալ ճարտար բժիշկներու խնամքին ներքեւ բարոյական և հոգեկան միջոցներով դարմանել աշխատեցան : Իրենց այս ձեռնարկին մէջ մեծ յաջողութիւն ձեռք բերին : Արդանդախտաւոր պոռնիքներ, շատ խելագարներ, շատ սնդամալոյծներ, լուսնոտներ, միով բանիւ՝ ամէն տեսակ ջղային հիւանդութիւններու ենթարկուած հիւանդներ այսօրինակ դարմանուի՞նք օգտուեցան : «Էմմանուէլ» եկեղեցւոյ այս մեթոդը ուրիշ կարգի անձերու մեթոդէն կը տարբերի ինչ ինչ յատկութիւններով : Զոր օրինակ, ասոնք Քրիստոս Սայնս յարանուանութեան անդամներուն նման բոլոր ախտերը սին երեւակայութիւն և նոյն իսկ մարմինը զգայախաբութիւն չեն համարիր : Այլ ախտերը կազմական խաթարում համարելով թէ՛ դեղերով, թէ՛ հաւատքով և աղօթքով հիւանդները բժշկել կ'աշխատին : Կան ուրիշ Քրիստոնեաներ ալ, որոնք և ոչ մէկ ախտի դարմանման մէջ դեղի կամ ուրիշ միջոցներու կիրառութիւնը պատշաճ չեն համարիր, այլ կը յանձնարարեն ամէն տեսակ հիւանդութիւն հաւատքով և աղօթքով վտարել : Ընդհակառակն «Էմմանուէլ» եկեղեցւոյ պաշտօնեաները կ'ընդունին թէ կան հիւանդութիւններ որոնք դեղով պէտք է դարմանել, և կան որոնք վիրաբուժական գործողութեամբ, և կը հաւատան թէ կան ախտեր, մասնաւորապէս ջղային ախտեր, որոնք հաւատքով և աղօթքով կ'ապաքինին :

Սոյն մեթոդին գիտական և կրօնային սկզբունքները ամփոփուած են «Կրօնք և Բժշկականութիւն» (Religion and Medicine) խորագրով գրքին մէջ զոր հեղինակած են յիշեալ եկեղեցւոյ պաշտօնեաներէն ոմանք : Այս առթիւ կ'ուզենք համառօտ տեղեկութիւն մը տալ ընթերցողներուն՝ այս գիրքին բովանդակութեան վրայ :

Հեղինակները նախ ուշադրութիւն կը հրաւրեն «Ենթագիտակցութիւն» (subconscious mind) : Հոգեբանութիւնը մեր հոգեկան կեանքին մէջ բան

մը գտաւ . այսինքն հաստատեց թէ մեր գիտակցարար անցուցած հոգեկան կեանքին հետ մէկտեղ միեւնոյն ժամանակ տեղի կ'ունենայ հոգեկան կեանք մը որու գիտակից չենք և որ սակայն ճշմարտիւ տեղի կ'ունենայ : Օրինակի աղագաւ . մինչ ես ուշադրութեամբ կը դըռմ այս տողերը (կամ դուն կը կարդաս ասոնք) , անտարակոյս այս տողերուն պարունակութեան նկատմամբ գիտակից կ'ըլլամ և տեղեկութիւն կը ստանամ : Բայց միեւնոյն ժամանակ կը լսեմ սենեակի ժամացոյցին զարնելու ձայնը, դուրսի թռչուններուն դալալիկը, եւն . , կամ ինչ ինչ խորհուրդներ կու գան կ'անցնին մտքէս : Այս երկրորդական կեանքը «Ենթագիտակից միտք» կը կոչեն հոգեբանութեան վարժապետները : Քունի ժամանակ, մեր արթուն բայց մտային յափշտակութեան վիճակի մը մէջ գտնուած ատեն , երբ մեր մտքին մէջ պայծառ դաղափարներ կը ծնին , յանակնկալս էֆֆէֆ ըսուած արուեստական քունի ժամանակներ , և երբ մեր մարմնային կեանքին բնազդունները կը գործեն , և նմանօրինակ պարագաներու մէջ շատ անգամ այս ենթագիտակից միտքն է որ կը գործէ : Ենթագիտակից սոյն մտքին մէջ յոյս և քաջութիւն ունեցող մէկը ակտիւ յարձակման աւելի ազէկ կը տօկայ : Ո՛րչափ շատ անգամ դիւրաւ միտք կը բերենք մեր մոռցած շատ բաները՝ մտածութիւնը թողով և խնդիրը սոյն ենթագիտակից մտքին յանձնելով : Մարդիկ ո՛րքան քաջագործութիւններ կը կատարեն ենթագիտակից սոյն մտքին ազդեցութեամբ : Եւ , ինչպէս կ'ըսէ Շոփէնհաւը , նոյն իսկ սիրահարութիւնը ո՛րչափ անգամներ այս ենթագիտակից մտքին արդիւնքն է : Գիրքին հեղինակները այս խնդրին վրայ իրենց գաղափարները սապէս ամփոփած են . «Ենթագիտակից միտքը մեր հոգեկան բնութեան բնականոն (normal) մէկ մասն է : Եւ պատճառներ ունինք ընդունելու թէ անիկա գիտակից մտքէն աւելի զգայուն է բարիի և չարի թէեւ այս երկու կարողութիւնները միաբան են բնական վիճակի մէջ , սակայն իրենց գործունէութեան և յիշողութիւններուն նկատմամբ երբեմն կրնան բաժնուիլ իրարմէ : Թէպէտ կը թուի թէ ենթագիտակից միտքը առաւելապէս կը կառավարէ մեր մարմնային վիճակը , սակայն բոլորովին անով չի զբաղիր , վասն զի առնչութիւն ունի յիշողութեան , կրօնային կեանքի և բարձր գաղափարներու հետ » :

Հեղինակները մէյ մ'ալ թելադրութեան (suggestion) խնդրին կը հրաւիրեն ուշադրութիւն : Հոգեբանութեան գտած կարեւորագոյն ճշմարտութիւն-

ներուն մէկն ալ այս ենթագիտակից մտքին թելադրութենէ ազատուիլը և բարոյական ազդեցութենէ ներգործուիլն է : Երբ մանուկին ձեռքը միասուի , համբուրելով կ'անցնենք ցաւը : Խրախուսիչ խօսքեր յուսահատեալին քաջալեր կը չնորհեն : Բարի խորհուրդներու վրայ մտածելով գէշ խորհուրդներուն ազդեցութենէն զերծ կ'ըլլանք : Եւ կեանքի մէջ մեր լաւագոյն դասերը մեր ոչ թէ ուղղակի այլ՝ անուղղակի ընդունած ազդեցութեան արդիւնք են : Թելադրութիւնը հիւանդութիւններու դարմանման մէջ ալ մեծ դեր կը կատարէ : Եթէ թելադրութիւնը հիւանդին մէջ բժշկին կարողութեան և նոյն իսկ իր ապաքինման մասին հաւատք ու վստահութիւն կը ծնուցանէ , առիկա ուղղակի ի նպաստ ապաքինման կը ներգործէ : Մասնաւոր վիրաբուժական գործողութիւններու մէջ անգամ թելադրութիւնը մեծ օգուտ կ'ընծայէ : Բայց ասոր ամէնէն քաջայայտ ներգործութիւնը ջղային հիւանդութիւններու մէջ կը տեսնուի : Արդանդախեղ , անքնութիւն , մտքի հաւասարակշռութեան կորուստ , կասկածներէ աղբուիլ և ուրիշ նմանօրինակ ջղային հիւանդութիւններ , որոնք առ հասարակ բարոյական և հոգեկան վիճակներու խաթարումէն կը ծագին , կրնան դարմանուիլ թելադրութեան ձեռամբ : Որովհետեւ գիտականապէս ստուգուած է թէ միտքը մեծ ազդեցութիւն ունի առողջութեան և ակտիւ վրայ , այն բժիշկները որոնք մարդկային հոգիին և հոգեոյ կարողութիւններուն վրայ վստահութիւն և հաւատք ունին , ընապէս դարմանման այս եղանակը կրնան կիրառել կարի օգտակարապէս : Այս տեսակէտէն , լայն իմաստով , հաւատքը այսինքն թէ՛ բնական ոյժերու , թէ՛ բարոյական և հոգեկան ոյժերու վրայ հաւատքը , այսինքն հաւատքը այն ոյժերուն վրայ որոնք զմարդ թէ՛ ըստ մարմնոյ թէ՛ ըստ բարոյականի պիտի բուժեն , շատ գործ կը տեսնէ : Թելադրութեան գլխաւոր նպատակն է մարդու ուշադրութիւնը խորհուրդէ մը կամ գաղափարէ մը զօրաւոր հրամանով կամ վստահութիւն ներշնչելով ուրիշ խորհուրդի մը կամ գաղափարի մը դարձնել : Որովհետեւ ջղային դրութեան և մտքին մէջ տեղ սերտ առնչութիւն մը կայ , խորհուրդի , գաղափարի փոփոխութիւնը ջղային փոփոխութեան պատճառ կ'ըլլայ : Բայց որպէս զի այս բարեօք արդիւնքը յառաջ գայ , պայման է որ այդ հրամանը կամ ներշնչուած վստահութիւնը ընդունող անձը հաւատայ թէ այդ բանը գործադրելի կամ ուղիղ է :

Թելադրութիւնը կարելի է ընել արթնութեան

ժամանակ, և նոյն իսկ քնոյ մէջ և արուեստական քնոյ մէջ անգամ: Ոմանք իրենց զաւակներուն բարի բաներ թելադրած են անոնց քուն եղած միջոցին և լաւ արդիւնք ձեռք բերած: Թէեւ ոմանք կասկած յայտնած են թէ ինչպէս որ քնոյ մէջ կամ արուեստական քնոյ մէջ բարի բաներ կրնան թելադրուիլ, չար բաներ, ոճիրներ և եղեմագործութիւններ ալ կրնան թելադրուիլ, ատոր ի պատասխան այս հեղինակները կ'ըսեն թէ փորձառութեամբ ապացոյցուած է թէ մարդկային բնութեան մէջ աւելի զօրաւոր է բարի թելադրութիւններու անսալու տրամադրութիւնը քան չար թելադրութիւններու: Ենթադրեալից կեանքը հիմնապէս նպաստաւոր է բարեւոր բարոյականի:

Թելադրութեան խնդրին մէջ ուշադրաւ կէտ մը եւս մարդու ինքնաթելադրութեան կարողութիւնն է: Մարդ կրնայ իր կամքով և ընտրութեամբ իր միտքը զերծ կացուցանել կարգ մը խորհուրդներէ և դադարեցնել իր միտքն մէկ խորհուրդի վրայ կեդրոնացնել զայն: Մարդ ինք իր անձին ներկայացուցած մէկ դադարեցնել հաւատալ կը պահանջէ իրմէ, և ինք կը հնազանդի այդ պահանջին: Ասիկա շատ սնգամ կը տեսնուի կրօնական կեանքի մէջ: Ասոր ամէնէն զարմանալի օրինակը Յրանչիսկեան կարգին հիմնադիր Աբ. Յրանչիսկոսի և քանի մը ուրիշներու ըրածն է: Ասոնք ուշադրութեամբ և հաստատակամութեամբ մտածելով իրենց ձեռքերուն, ոտքերուն և կողերուն վրայ Գրիստոսի խաչին վրայ ընդունած վէրքերուն նման վէրքեր կը դոյզայնէին: Ո՛րչափ անգամներ ախտեր և յոռի ունակութիւններ այս կերպով դոյզութեան եկած են: Բայց այս եղանակաւ ո՛րքան բարի ունակութիւններ և գեղեցիկ արդիւնքներ ևս ձեռք բերուած են: Մարմինն անգամներ կը կառավարուին ջիղերէն, ջիղերը՝ ուղեղէն և ուղեղը՝ դադարեցնելէն, ուստի երբ մարդ կը փոխէ այս դադարեցնելը, կրնայ փոխել նաեւ իր մարմինն վիճակը: Որպէս զի մարդ կարող ըլլայ ինք իր անձին թելադրել և հրամայել, հարկ է որ սորվի ժուժկալութիւն և կրթի իր կամքը: Եւ անտարակոյս հոս է Քրիստոս Սոյնի և ուրիշ դրութիւններու յաջողութեան դադարները:

Դիւրբին հեղինակները այս ասիւլ հետեւեալ թելադրութիւնները կ'ընեն.

1. Երբեմն սաստիկ խիթեր թէեւ կրնան մեղմանալ մարդուն ինքնիրեն թելադրելովը, բայց առ հասարակ այսօրինակ խիթեր անցնելու համար ուրիշներու թելադրութեան պէտք կայ:

2. Ինքնիրեն թելադրութիւն ընելու ամէնէն նպաստաւոր ժամանակն է կէս քուն կէս արթուն եղած ատենը, այսինքն գիշերը քուն մտնելու և առաւօտուն քունէ արթննալու ժամանակները:

3. Երբ անկողինի մէջ կը պառկիս կամ հանգիստ կ'երկնես բազկաթոռի վրայ, փակէ աչքերդ, մկաններդ թուցուր, և որոշ ձեռք մը դիւր թէ՛ մարմնային թէ՛ բարոյական վիճակդ, զոր կ'ուզես վտարել, նաեւ ներհակը ձեռք մը դիւր և յեղկողէ զայն:

4. Մարդու իր անձին ըլլալու թելադրութիւնը պարտի չարունական և կանոնաւոր ըլլալ:

5. Որպէս զի թելադրութիւնը յաջողի, պայման է աստիճան մը հաւատք ունենալ:

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

Մենք շատ անգամ կը յանդգնինք Նախախնամութեան դործերը քննադատել սա պատճառաւ որ ան չէ թէ մեր՝ այլ իր ուզածին պէս կարգադրութիւն կ'ընէ եւ ասիկա մեզի հաճոյալի չթուիլ յաճախ Փոքրիկ մանուկը հօրը ձեռքին մէջ կը տեսնէ փայլուն ածելի մը ու զայն ունենալ կ'ուզէ, սակայն հայրը չի տար վառն գի գիտէ թէ զաւակը անով կրնայ շեշտել ինքզինքը: Տղան կը թախանձէ ու վերջապէս կուլայ, բայց հայրը հաստատ կը մնայ իր որոշումին վրայ ու չի տար անոր սիրելի թուած առարկան: Մենք հոգեւոր իրերը Աստուծոյ աչքով տեսնելու մէջ կոյր ենք. չենք գիտեր թէ Նախախնամութիւնը ինչո՞ւ մեզի ուղիղ չթուած այսինչ բաները թող կու տայ որ տեղի ունենան. սակայն գիտենք թէ մենք մեր հուշաւոր մտքովը կարող չենք ըմբռնել Անհունը և հասկնալ անոր ճամբաները:

Թուիս ու սեւ ամպերը միշտ չեն մնար, կը ցրուին վերջապէս ու կրկին կը ժպտի փողփողուն արեւը: Զմրան ցրտութեան և սառնամառներին կը յաջորդէ գեղեցիկ գարնան զովութիւնը: Զախող ու դժբաղդ օրերը կը փոխուին յաջող ու զուարթ օրերու, երբ վտահար ու ցաւատանջ հոգին կը դիմէ Յաջողութեան Ակին: Տխուր հոգին ալ ուրախութիւն կ'զգենու, երբ Արդարութեան Արեղակին բարի ազդեցութեանը կ'ենթարկուի:

Երբ առտուն կանուխ կ'արթննանք մեր խոր քունէն, չենք գիտեր թէ Աստուած գիշերուան հասնելէն առաջ մեզի հետ ի՞նչ գործ պիտի ունենայ: Սակայն վտահ ըլլալու ենք թէ Նախախնամական Տեսչութիւնը մեզ կ'առաջնորդէր բուն իր սուրբ նպատակին: Աստուածային ձեռքն էր որ իս-

լայելը ազատելով Եգիպտական գերութենէն ապահով Գանան հասցուց: Ան այսօր զիս ու քեզ ալ կ'առաջնորդէ մերթ անապատներու, մերթ ալ ովասխներու, Կարմիր Ծովերու ու դալարագեղ դաշտերու, նեղութեանց բովերու և ուրախութիւններու մէջէն, վերջապէս իրեն հաճոյ թուած կերպով դէպ ի վերին Գանանը: Ուրեմն յանձնուինք անապաման կերպով անոր առաջնորդութեանը և ան իր ուղածին պէս թող վարէ:

Աստուծոյ նախախնամութիւնը կը կառավարէ ամէն բան: Կը խնամէ և կը պաշտպանէ տկարը, կը պահէ զանոնք վտանգներու ատեն ու կը լսէ անոնց աղօթքը՝ երբ հաւատքով կ'ողորուի իրեն: Նոյն իսկ յաճախ իր լուծեամբը եւս կը յայտնէ իր հովանաւորութիւնը զինք սիրողներուն վրայ, թողով որ անոնք տագնապին, հարստահարուին և թշուառանան: Օրինակ՝ Յոս:

Նորահաւատ Հնդիկ մը յարձակում կրեց վայրենիի մը կողմէ, որ հրացան ի ձեռին սպառնացաւ սպաննել զայն ըսելով. «Հիմա քեզ պիտի մեռցնեմ, վասն զի դու միշտ Յիսուսի վրայ կը խօսիս»: Հնդիկ Քրիստոնեան հանդարտօրէն պատասխանեց. «Եթէ Յիսուս թոյլ չտայ, դուն չես կրնար սպաննել զիս»: Վայրենին այս պատասխանէն զարնուեցաւ, վար դրաւ իր հրացանը և լուծեամբ իր սունը դնաց: Յիսուսի ձեռքին մէջ է ամէն իշխանութիւն:

Աստուած զարմանալի կերպով կը պահպանէ իր ծառաներուն կեանքը երբ ինք ուզէ: Կը կարդանք թէ, երբ օր մը Լուտեր ուրիշ միաբանի մը հետ պտոյտ կ'ընէր, յանկարծ երկինքը փայլատակիլ ու զոռալ սկսաւ և կայծակ մը իջնելով Լուտերի ընկերը մեռցուց, սակայն ապագայ մեծ բարեկարգիչը ազատեցաւ: Պրենանի զինուորագրութեան ատենը եկաւ, պէտք էր երթալ պատերազմի, սակայն ինք ուրիշ մէկը վաքձեց իր տեղը ու զրկեց: Մարդը սպաննուեցաւ և այսպէս Պրենան ազատեցաւ: Երբ Տոտրիձ ծնաւ, այնչափ նիհար ու տկարակազմ էր որ ոմանք զայն մեռած կը կարծէին, սակայն դայեակ մը նշմարեց անոր մէջ կեանքի նշոյլ, առաւ մնոյց զայն որ մեծցաւ: Աստուած է մեր պաշտպանը: Ան մեզ կը պահէ ամէն ատեն, իր ուզած կերպով կը պահէ, եթէ իր կամքն է, ինչպէս խաղաղութեան նոյնպէս պատերազմի ատեն, ինչպէս առատութեան՝ նոյնպէս սովի ատեն, ինչպէս ազատութեան՝ նոյնպէս բռնակալութեան ատեն:

Տէրս կը պահէ զիս վտանգի ատեն: Երբ Սաւուղ Դաւիթը ու անոր մարդիկը պաշարեց որ

զանոնք բռնէ, ահա լրաբեր մը եկաւ իմացնել թէ Փղշտացիք երկիրը կոխեցին, ուստի Սաւուղ Դաւիթը հալածելէն ետ կեցաւ: Ահա Աստուծոյ նախախնամական կարգադրութիւնը իր ծառաներուն ազատութեանը համար՝ երբ իր բարի կամքն է ազատել զանոնք:

Տէրս կը պահէ զիս անապատին մէջ, անօթութեան ու ծարաւի ատեն ալ: Հագար արքայորդուած ու վշտացած կինը վշտաբեկ սրտով կը հեռանայ իր որդւոյն Իսմայէլի քովէն՝ անոր ծարաւէն մեռնիլը չտեսնելու համար: Սակայն ահա Աստուած չոր անապատէն ջրհոր կը հանէ Իսմայէլը ապրեցնելու և անոր դժբաղդ մայրը մխիթարելու համար: Աստուած զիս ու քեզ ալ, ով Քրիստոնեայ եղբայրս, կրնայ պահել անապատներու մէջ և ո՛ւր որ ալ գտնուինք:

Տէրս կը պահէ զիս սուրի հարուածէն, թշնամիին ձեռքէն: Ռափսակ երբ պատրաստ էր մահացու հարուած տալ Երուսաղէմի, Նախախնամութեան կարգադրութեամբ կ'ստիպուէին անմիջապէս ետ դառնալ առանց իրականացնել կարենալու իր արիւնոտ ծրագիրը, քանի որ իր տէրը Սենքերիմ պատերազմի բռնուած էր Եթովպացոց թարակա թագաւորին հետ և Տէրջը հրեշտակը հարիւր ութսուն և հինգ հազար հոգի կը զարնէ Ասորեստանցիներէն, այսինքն Երուսաղէմը կոտորելու զոհոյներէն: Այսպէս ալ չար Համան դաւ նիւթեց Հրեաները ընալինջ ընելու համար, սակայն ինք կախուեցաւ Հրեայ Մուրթքէին տեղ՝ այն փայտին վրայ, զոր բուն իր ձեռքովը պատրաստած էր Մուրթքէն կախելու համար:

Խնուս-բերդ

ԱՐԵՎԱ Կ. ԹԻՖԼԻՍԻՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԻԱՅՆ ՄՐՏԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հիւս վարք Սրբոցներէն մէկուն մէջ կայ գեղեցիկ պատմութիւն մը որ կը ցուցնէ թէ ինչ է շշմարիտ երկրպագութիւնը: Հին ժամանակները խուժը մը ճգնաւորներ միասին կ'ապրէին վանքի մը մէջ, գործունէութեամբ կ'աշխատէին, հողը կը մշակէին և կը հոգային հիւանդները և աղքատները, բայց միշտ կ'օրհնէին իրենց գործը աղօթքով: Ամէն իրիկուն «Մեծացուցէ՛՛ն կ'երգէին իրենց երեկոյեան պաշտամունքին մէջ: Քանի՛ կը ծերանային, իրենց ձայները անախորժ և դողդոջուն կ'ըլլային և իրենք գրեթէ կը մոռնային ամբողջ եղանակները, բայց տակաւին կը շարունակէին երգել:

Իրիկուն մը օտարական մը, դեռահաս եղբայր

մը, ուրիշ վանքէ անոնց եկաւ գիշերն անցընելու : Ուժեղ էր և գեղեցիկ, և երբ անոնք սկսան երգել «Մեծացուցէ՛ն, անոր սիրուն, յստակ ձայնը դէպ ի վեր կը սաւառնէր իւր թէ ան կ'երգէր նոյն իսկ երկնից դրան առջև : Խեղճ ծերունի ճգնաւորնէրը մտիկ կ'ընէին զարմանալի երաժշտութիւնէն յախշտակութեամբ, «Այդ գիշեր հրեշտակ մը,» կ'ըսէ Վարդ Սրբոց, «երեւցաւ ծերունի աքալային և հարցուց, «Ինչո՞ւ այն սրբազան երգը երկինք չ'առաւ այս գիշեր երեկոյեան երգաբանութեան ժամանակ ինչպէս կը հասնէր ցարդ :» Եւ ճգնաւորը պատասխանեց ապշած, «բայց անիկա երգուեցաւ, և երգուեցաւ այնպէս՝ ինչպէս երբեք երգուած չէր առաջ :» Մենք զանիկա չլսեցինք երկնից մէջ,» ըսաւ հրեշտակը : Եւ ճգնաւորը նորէն պատասխանեց, «Ով օրհնեալ հրեշտակ, իրա՛ւ վեր բարձրացաւ անիկա : Չլսեցի՞ք երկինքին մէջ այն գրեթէ հրեշտակային եղանակները մեր տաղանդաւոր եղբոր ձայնէն : Ան այնպէս անուշ երգեց որ մեր խեղճ ձայները կտրեցինք որպէս զի մի գուցէ խանդարուէր այն երաժշտութիւնը :» Բայց հրեշտակը պատասխանեց, «Կրնայ անիկա գեղեցիկ եղած ըլլալ, բայց երբեք խաղ մը անգամ չ'առաւ երկինք : Այդ դռներէն ներս միայն սրտին երաժշտութիւնը կրնայ մտնել :»

ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՅԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՏԱԼԻՈՅ Միլան քաղաքի մէկ հին բնակարանին պատին վրայ կախուած է Լէոնարտո տա Վինչիի համբաւաւոր «Վերջին Ընթրիք»ը : Նման ամէն գլուխ գործոցի՝ այդ նկարն ալ համբերատար աշխատութեան շատ տարիներու պէտք ունեցաւ, և իրօք իբրեւ արդիւնք այդ երկարատև աշխատութեան կատարեալ է անիկա իր արտայայտութեան բնականութեան և սիրոյ պատմութեան վսեմութեան կողմանէ : Հետագայ միջոցէն պը կը պատմուի անոր նկատմամբ : Կ'ըսուի թէ արուեստագէտը առաքեալներուն դէմքերը նկարելու ատեն ուսումնասիրեց իր ճանչցած բարի մարդոց դէմքերը : Եւ սակայն երբ կարգը Յիսուսի դէմքը նկարելուն եկաւ, չկրցաւ գտնել մէկը որ պատասխանէր իր զաղափարականին : Դէմքը անոր որ պիտի ծառայէր իբրեւ օրինակ Քրիստոսի դէմքին, պէտք էր որ ըլլար արժանապատիւ իր պարզութեան մէջ և վեհ իր քաղցրութեան մէջ : Տարիներով խնամոտ փնտռութեքէ հտքը նկարիչը պատահեցաւ Փիէթրօ Պանտինէլլի անուն մէկուն, որ էր սքանչելի ձայնով երգիչ աղայ մը Մայր եկեղեցոյն համար : Արուեստագէտը զարնուելով

աղուն գեղեցիկ կերպարանքին և փափուկ կերպերուն, որ կ'արտայայտէին հրեշտակային հոգի մը, խնդրեց աղէն որ իբրեւ մոտէլ ծառայէ Յիսուսի դէմքը նկարելու համար : Ամէն բան գործադրուեցաւ ամենայն խնամով և պատկառանքով : Բայց պատկերը տակաւին անկատար էր, վասն զի Յուդայի դէմքը չկար հոն : Նկարիչը նորէն, իբրեւ ճշմարիտ սիրահար գեղարուեստին, փնտռութիւն ելաւ գտնելու համար դէմք մը որ ծառայէր մատնիչին դէմքին համար : Տարիներ անցան մինչև որ կարող եղաւ գտնել իր փնտռած դէմքը, և պատկերը աւարտեցաւ : Երբ արուեստագէտը արձակելու վրայ էր խեղճ և անպատիւ թշուառականը, զոր ընտրած էր իբրեւ սոսկալի դէմքի օրինակ, մարդը վեր նայեցաւ արուեստագէտին և ըսաւ, «Դուք նկարած էք զիս ասկէ առաջ :» Նկարիչը սարսափէն պապանձեցաւ և հասկցաւ թէ այդ մարդն էր Փիէթրօ Պանտինէլլի : Այդ միջանկեալ տարիներու միջոցին Փիէթրօ Հռոմ կը գտնուէր երաժշտութիւն ուսանելու համար, չար ընկերներ գտած էր, ինքզինք տուած էր արբեցութեան և խաղամոլութեան, ինկած էր ամօթալի անառակութեան և ոճրագործութեան մէջ : Այն դէմքը որ հիմա օրինակ էր Յուդայի դէմքին՝ երբեմն օրինակ եղած էր Քրիստոսի դէմքին :

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Տր. Դեյւրէ Դէ Դեյւրէ Կալուստ

Եգիպտոսի և Հնդկաստանի մէջ բժշկականութեան կանուխ զարգացումը կը թուի թէ ստուգիւ կապակցուած էր կրօնքի հետ : Նախ քան զՔրիստոս իւր 3500ին, այսինքն ասկէ 5,000 և 6,000 տարիներ առաջ, Եգիպտոսի մէջ կ'ապրէր ուսեալ բժիշկ մը Այէմֆոթէփ, որու բարեբար ազդեցութիւնը այնպէս էր որ մահուընէն հտքը աստուածացաւ իբրեւ Աստուած բժշկականութեան : Կաղմախօսութիւնը շատ յետեւալ վիճակի մէջ կը գտնուէր : Պապիրոսի մը վրայ, որ առ ուսուալն 5,000 տարուան ենթադրուեցաւ, արեան երակներուն հետեւեալ նկարագրութիւնը կար. «Մարդ ունի արեան 12 երակ որոնք անոր սրտէն կ'ելլեն, կը տարածուին անոր մարմնին և ձեռքերուն ու ոտքերուն : Երկու երակներ կ'երթան կուրծքին պարուսնակութիւններուն, երկու երակներ՝ իւրաքանչիւր սրունքի, երկու՝ իւրաքանչիւր բազուկի, երկու երակներ կ'երթան զլիսուն յետակողմը, երկու՝ զլիսուն առաջակողմը, երկու ճիւղեր կ'երթան աչքերուն, երկու՝ քթին, երկու երակներ կ'երթան

աջ ականջին, Կեանքին շունչը կ'երթայ անոնց մէջէն. երկու երակներ կ'երթան ձախ ականջին, և անոնց մէջէն կ'անցնի մահուան շունչը» Եզրիպտական բժշկութիւնը չթուիր թէ շատ յառաջացած ըլլայ քանի մը հազար տարուան մէջ: Իրական յառաջացում պէտք է փնտռել Յունաստան: Հիպոկրատ իրաւամբ նկատուեցաւ հայր բժշկական արուեստին: Ծնաւ 470ին Ն. Ք. Յունաստանի Ոսկեդարուն, Քոսի ապաքինարանին մէջ, ուր Եսկիւլայ բուժման չաստուածին մէկ տաճարը կը գտնուէր: Հիպոկրատ յոյժ բարձր ըմբռնում ունէր բժիշկի պարտականութիւններուն և վիճակին վրայ, «հաւասարապէս զերծ քրմութեան միսթիքութենէն և վարձկանութենէ որպէս կը համարէր ռամիկը» ինչպէս գրող մը կ'ըսէ: Անոր վարդապետութիւնը կրնայ սապէս ամփոփուիլ. 1) Մարմինը կը պարունակէ չորս հիւթեր. արիւն, աւիշկ և երկու տեսակ մաղձ, դեղին ու սև, որոնց պատշաճ խառնուրդը կը կազմէ առողջութիւն, և անպատշաճ խառնուրդը՝ հիւանդութիւն:

2) Ծեշտեց Բնութեան բուժիչ յատկութիւնը, իբրեւ առաջին կարեւոր հանգամանք, բայց ըսաւ նաեւ թէ Բնութիւնը կրնայ կամ չկրնար ինքնին բուժել հիւանդութիւնը, և թէ բժիշկը կրնայ օգնութեան ժամանակ: 3) Բժիշկը պէտք է որ պատրաստ ըլլայ օժանդակել հիւանդին՝ զգուշութեամբ գննելով և բացատրելով ախտանիշները: Ամփոփելով Հիպոկրատեան Դպրոցը, կարելի է ըսել թէ անիկա կատարելապէս գիտական էր, վասն զի հիմնուած էր գննութեան և փորձառութեան վրայ, բայց էապէս տարբեր՝ արդի արուեստէն, վասն զի մակերեսային էր: Յաջորդ 2,000 տարիներու միջոցին բժշկական դպրոց դպրոցի ետեւէ ելաւ, ամէնն ալ աւելի կամ նուազ ոչ-գիտական, վասն զի սովորաբար կը հիմնուէին վարդապետութիւններու վրայ զորոնք անոնք երբեք չէին ջանար ստուգել, բայց այնքան մը գիտական՝ որքան կը պահէին Հիպոկրատի գլխաւոր վարդապետութիւնները: Միայն անոր վերլիկրոյ ամփոփոյքը կրնար կատարուիլ:

Յունաստանի և Արեւելքի Մակեդոնական նուաճումէն ետքը Աղեքսանդրեան Բժշկական Դպրոցը առաջին տեղը գրաւեց, և այդ դպրոցին կարեւորագոյն բաժանումը կը ճանչցուէր «Փորձառական» անուամբ, Քոսացի Ֆիլինոսէ հիմնուած, Ն. Ք. 200 տարի: Հոսմի ծագումը բժշկական ուսուցման կեդրոնին տեղափոխուելուն պատճառ եղաւ: Յոյն բժիշկ մը, Ասկլեբիադէս, Կիկերոնի մէկ

բարեկամը, ներմուծեց բժշկականութեան դրութիւն մը հիմնեալ Եպիկուրեան վարդապետութիւններուն վրայ, զոր այդ ժամանակ պերճախօս լեզուով կը հռչակէր Լուկրետիոս իր «Տէ Թարուն Նաթուրա» գործին մէջ: Ասկլեբիադէսի աշակերտներուն զարգացուցած սոյն դրութիւնը կը ճանչցուէր «Մեթոտիզմ» անունով: «Նիւմաթիք» կոչուած ուրիշ դրութիւն մը Աթենէոսէ հիմնուեցաւ յամին 50. Հուսկ ուրիմ բաղմաթիւ դպրոցներու պայքարները առաջնորդեցին շատ բժիշկներ՝ հիմնել դրութիւն մը, իւրաքանչիւր դրութեան լաւագոյն մասերէն բաղադրեալ, և իրենքդ իրենք անուանեցին «Էքլէքթիքս» (Ընտրողական): Բժշկականութեան դիրքը զարգացաւ Բ. Դարուն վերջերը, երբ բժշկականութեան պատմութեան մէջ ամէնէն նշանաւոր մարդոց մէկուն վարդապետութիւնները ընդունելութիւն գտած էին: Կալէն միացուց Հիպոկրատի և Նիւմաթիքներուն դրութիւնները և նոր դրութիւն մը կազմեց իր ինչ ինչ գաղափարներուն հետ մէկտեղ և հօրապէս ընդդիմացաւ «Մեթոտիսթ»ներուն: Կամաց կամաց ընդունուեցաւ անոր դրութիւնը և Գ. Դարու կէսին յաղթող հանդիսացաւ: Պատմագիր մը ըսած է թէ «Տասներեք դար միահեծան տիրեց Կալէնի դրութիւնը. Եւրոպայի, Ասիոյ և Ափրիկէի մէջ»: Բայց այս խօսքը կրնայ ընդունուիլ կարեւոր վերապահութիւններով միայն: Մահմետական բժիշկները որոնք ուշադրութիւն գրաւեցին, երբ Իսլամութեան իշխանութիւնը իր գաղափարակէտին վրայ կը գտնուէր (Ժ. և ԺԱ. Դարեր), չափով մը հետեւող եղան Կալէնի և Հիպոկրատի, որոնց դրութիւնները Պարսկերէնի թարգմանուեցան Հարուն էլ Բաշիա ամիրապետին և անոր յաջորդներուն իշխանութեան ժամանակ (Ժ. Դար): Արաբական Դպրոցին ժամանակ Միջին Եւրոպայի մէջ ծագեցաւ Սալէրնոյի Դպրոցը: Ժ. Դարուն մէջ այդ քաղաքը կը ճանչցուէր «Հիպոկրատեան քաղաք» անունով, և Ժ.է մինչեւ ԺԳ. Դարերը մեծ համբաւ ունեցաւ: Երկու պատճառներու համար մեզի մասնաւոր շահեկանութիւն ունի անիկա: Առաջին՝ Նորմանտիոյ Գուլիէլմոս Դուքսը, որ յետոյ Աշխարհակալ մականուանեցաւ, ճամբորդութիւն մը ըրաւ դէպի այդ քաղաքը վատառողջութեան պատճառաւ և ըստ երեւութին բաւարարուեցաւ: Եւ երկրորդ՝ փրօֆէսորներուն և արհիւնները և դոստրերը, կ'ըսուի թէ, այդ տեղ ուսում առին, և հոնկէ ընթացաւ արտ եղան բժշկականներ, ԺԱ. Դարուն մէջ Արաբական Դպրոցը սկսաւ ծանօթանալ Եւրոպայի մէջ Լատին թարգմ.

մանուկներու շնորհիւ խաչակիրք ալ քիչ չատօգնեցին այս ջոկին վրայով ծանօթութիւն ներմուծելու Եւրոպայի մէջ։ Ասիկա, Մոնփէլիէի և Նափոլիի Համալսարաններուն երեւումին հետ մէկտեղ, պատճառ եղաւ Սալէրնոյի Դպրոցին անկման։ Մ. Բէլաս այն ատեն համառօտակի աչքէ անցուց բժշկականութեան կանխագոյն դարերուն մէջ ունեցած յառաջդիմութիւնը որ յաջորդեց ուսման վերակենդանութեան և ակնարկեց Վիլանովայի (1235), Լուլէի (1235), Փալասէլուսի, Փարէի, Վան Հէլմոնթի, Հալվէյի, Ուիլիսի և ուրիշներու ազդեցութեան։ Ինչնով ժ. Բ. Դարուն, ըսաւ թէ շատ դործ, կապակցութեամբ բժշկականութեան հիմերուն հետ, կատարուեցաւ այդ դարուն մէջ։ Առաջին դիրքը թերեւս պէտք է տալ Պոէրհալի և անոր աշակերտներուն։ Պոէրհալ բժշկականութեան փրօֆէսոր էր Լէյտընի մէջ, և թէպէտ հիւանդանոցին մէջ միայն 12 անկողին տրամադրելի էր ուսուցանելու համար, բայց Լէյտըն բժշկական ազդեցութեան կեդրոն եղաւ Եւրոպայի մէջ։ Անոր աշակերտներէն մին, Յոն Հալլէր, նշանաւոր բնախօս և կազմաբան եղաւ։ Ասիկա փորձերով հաստատեց թէ «զրգոսելու միտումը» մկանսկան հիւսկէններու մէկ յատկութիւնն է և «զգայնութիւնը» ջղային քլիջներու յատկութիւնը, և այսպէս կործանեց «Անիմաթիք» կոչուած ենթադրութիւնը։ Ուիլիսը և Ճոն Հընթըր երկու եղբայրները, որոնց առաջինը Միտլէքսթըի Հիւանդանոցի բժիշկներէն էր, մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ կազմախօսութեան և փատարանութեան վրայ վերաքննութիւն յուղելու մէջ։ Ուիլիսը Հընթըր ներկայացուած էր իբրեւ առաջին մեծ ուսուցիչ կազմախօսութեան յԱնգղիա։ Ճէնըր, որ ներմուծեց ծաղկախափ պատուաւոր, փորձադիտական գիւտ մը այդ ժամանակ, բայց հիմա ընդհանրապէս ընդունելի՝ փատաղերթութեան արդի վարդապետութեան համաձայն, Ճոն Հընթըրի աշակերտներէն էր։ Ժ. Դարուն սկիզբը վարկածներու ուրիշ հոռնձ մը արտադրեց։ Յոյժ տարօրինակ վարկած մը, Նմանաբուժութիւնը, զոր ներմուծեց Հանէման (1781—1826), մինչեւ հիմա կ'ապրի։ Կարեւոր յառաջդիմութիւններ եղան ֆիզիքական փատաղնութեան մէջ։ Փայորի վարդացուց կուրծքի գործիքով զննելու մեթոտը զոր ներմուծեց Վիէննացի Ավէնպրուկէր քիչ առաջ, և Լէնէք (1781—1826) ներմուծեց Սթէպոսկոպը (steboscope)։ Լէնէք հիւանդագին կազմախօսութեան սրամիտ ուսանող մըն էր։ Անոր կուրծքի հիւանդութիւններու վրայ յորինած գործը մեծ կարեւորութիւն ստացաւ։ Բրիտանիոյ մէջ ամէնէն

կարեւոր գործը դարուն առաջին կիսուն կատարեց Սըր Չարլս Պէլ, Միտլէքսթը Հիւանդանոցի վիրաբոյժը։ Պէլի գործին, որ առ հասարակ ամենափայլունը կը նկատուէր Հարվէի գործէն ետքը, յաջորդած էր Մարչալ Հալ (1832), որ կոչուած էր «Անդրադարձական ջղային դրութեան» գտիչ, Ապէրքրոմպի, Պրոքա, որոնք գտան խօսելու կեդրոնը (1861), Պրաուն Սէքար, Պասթիան, Ֆէրիէր, Շարքո, Բոմպէրկ, Պուլի և ուրիշներ մեծ կարեւորութիւն ունեցող արդիւնքներ յառաջ բերին, կապակցեալ ուղեղի և հիւանդութեան առ մահձօք ախտազննութեան և վիրաբուժութեան, զորոնք յաջորդապէս կիրարկեցին Լիսթըր, Հորալի, Մաք Եուրն և այլք։ Շատ մը աւելի կարեւոր գործ գործուեցաւ անցեալ դարու առաջին կիսուն մէջ որու կից են Պրայթի, Էտիսընի և Սթոքի աշունները Անգղիոյ մէջ, Բոքիթանսքիրնը Աւստրիոյ մէջ, Շէօնլոյինը Գերմանիոյ մէջ և ուրիշ շատերու։ 1839ին Շվան հրատարակեց իր քլիջի վարկածը որ նոր թուական մը բացաւ։ 1859ին Տարուին հրատարակեց իր «Սկիզբն Տեսակաց»ը, և 1860ին Լիսթըր հրատարակեց իր վարկածը անփութեան վրայ, Փասթէօնի փայլուն գործին վրայ հիմնեալ։

ԲԱԶՄԱԶԲԱՂ ԱՅԽԱՐՅԵՆ

Ճամախքայի փոսուռաները (աթէշ պէօճէյի) այնպէս պայծառ լոյս մը կ'արձակեն որ, եթէ անոնցմէ երկոտասներակ մը փակուին գլխիվայր ապակի բաժակի մէջ, կարելի է գիշերը կարգաւ և գրել առանց ամենափոքր դժուարութեան։ Այս միջոցները հասարակ մեղուներու խոշորութիւնն ունին և կատարելապէս անլիւսա են։ Երբ անսովոր թուով կ'երևնան, իբրեւ ծանրաչափ կը ծառային բնիկներուն, և նշան են մօտալուտ անձրևի։

— Փէմպրոքի մէջ (Նիւ Եորք նահանգ) կը գտնուի թխսարան մը, ուր 15,000 հաւկիթներ կը դրուին մէկ անդամուն, և այդ թխսարանը հազար հաւու գործ կը կատարէ։ Այս է աշխարհի մեծագոյն թխսարանը։ Եթէ շատ մը այսպիսի թխսարաններ գտնուէին, աշխարհի հաւերը իրենց պատուական ժամանակը հաւկիթներու վրայ նստելով անցնելու պէտք պիտի չունենային։

— Հիմա բոլոր Փարիզ կրնայ դառնալ Էյֆէլի աշտարակին երբ ուղէ ժամանակը գիտնալ, երբ մութ է, փոխանակ կախում ունենալու եկեղեցւոյ ժամացոյցներէ և այս անհրաժեշտ տեղեկութեան, յաճախ լոյսէ զուրկ, ուրիշ միջոցներէ։ Անց-

եալին մէջ կէսօրուան ժամը կը ծանուցուէր աշտարակէն թնդանօգի մը արձակումով Բայց էյֆէլեան աշտարակին իջրեւ ժամանակացոյց օգտակարութիւնը ասով չվերջացաւ։ Այս ահագին շէնքը իրբեւ գիշերային ժամանակացոյց գործածելու դաշտփարը հանձարեղ կերպով իրագործուած է։ Եւ փոխանակ սովորական թուանշանի տախտակին երկրորդ յարկին վրայ դրուած է ժամացոյցի մեքենականութեամբ կառավարուող ելեկտրականութեամբ լուսաւորող կազմած մը որ կը ցուցնէ ճշգրիտ ժամանակը, վայրկեան առ վայրկեան, վիթխարի թուանշաններով, որոնք կը տեսնուին շատ հեռուանց փարիզի ամէն տեղերէն և արուարձաններէն։ Գիշերը աշտարակին երեւոյթը շատ հրապուրիչ է իր պայծառութեամբ։

— Մոլի ծնողքներէ և չար ազդեցութիւններու ներքեւ ծնած մանուկներու համար յուսադրիչ ծանօթագրութիւն մը ունի Ուիլլեմ Պ. Սթրիթըր, պաշտօնակա Մանուկներու Առանձին Ընկերութեան ի Կրկնպորո, Հիւս. Քարօլինա։ Իր փորձառութեանէն կ'եզրակացնէ թէ, թէեւ «Արիւնը կը պատմէ» առակը հաւանօրէն հիմնուած է իրողութեան վրայ, մտաւորական և ֆիզիքական յատկութիւններու մասին որոնք կախեալ են բնախօսական պատճառներէ, և սակայն նոյնը ճշմարիտ չէ բարոյական հակումներու մասին։ Ընդհակառակն, ան կը հաւատայ թէ «միջավայրի ժառանգութիւն» է մանաւանդ քան «արեան ժառանգութիւն» որ կ'որոշէ բարոյական նկարագիրը, թէ այս եզրակացութիւնը հաստատած են բարոյական յատկութեանց զննութիւնները, ցուցնելով այնպիսի անձեր, որոնք իրենց մանկութեան մէջ ազատուած են մոլի ծնողքներէ և դրուած են մաքուր, առողջ միջավայրերու և ազդեցութիւններու մէջ։

— Ռուսիոյ Կայսրը շատ թագեր ունի, և հատ մը ամէն մէկ կարելի պետական հանդէսի համար։ Ռուսիոյ կայսերական թագը պատրիարքական խօյրի տիպարի մը վրայ շինուած է։ Ունի չքեղ հինգ ագամանդ, որոնք կը հանգչին խոշոր յակինթի մը վրայ և խաչ մը կը ձևացնեն դադաթը։ Անոր մէջ կայ նաև չափիւղայ մը որ, կ'ըսուի թէ, իր տեսակին մէջ ամենաչքեղ քարն է որ երբեք հանուած ըլլայ հանքէ։ Ագամանդներ և մարգարիտներ եղական կը հանդիսացնեն այս թագը բոլոր միւսներուն մէջ։

— Շատ նկատումներով աշխարհի ամէնէն նշանաւոր լեռը կը գտնուի Մեքսիկոյի Տուրանկո նահանգին մէջ։ Բարձրութիւնն է 2,000 ոտք և անոր

խարիսխը երեք չորրորդ մղոն թանձրութեամբ գրեթէ ամբողջապէս երկաթ է։ Շահադէտներ կառավարութեան դիմած են այդ լեռը շահագործելու մենաշնորհ խնդրելու համար, որպէս զի իրբեւ հանք գործածեն զայն, բայց Մեքսիկեան իշխանութիւնները կը սպասեն որ բուն իրենք ընեն այդ բանը, երբ կարելի ըլլայ կարգադրութիւններ ընել Կ'ըսուի թէ հանածոյին առ հարիւր 87ը զուտ երկաթ է։

— Չինաստանէ կը տեղեկագրուի թէ աշխարհի հնագոյն լրագիրը, Փէֆֆ Կալէթ, հրատարակուելէ զադրելու վրայ է։ Անոր առաջին թիւը երեցաւ յամին 911, և 1351էն ի վեր, Ամերիկայի դիւտէն աւելի քան մէկ դար առաջ, կանոնաւորապէս երեցած է։ Փէֆֆ Կալէթ հրատարակած է Կայս. պալատան լուրերուն օրական պաշարը և եղած է մթերանոց դահէն արուած հրովարտականութիւն, նահանգային կառավարիչներէն եկած յիշատակագիրներու և Չին պաշտօնակալներու տեղեկագիրներու։ Չին կառավարութիւնը հիմա պիտի զադրեցնէ անոր հրատարակութիւնը և անոր տեղ պիտի հրատարակէ Կալէթ Կալէթը, որ շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ և աւելի արդի ժամանակներու համաձայն։ Պիտի ըլլայ կառավարութեան պաշտօնական թերթը։ Փէֆֆ Կալէթի աներեւութացումը մին է ժամանակաց նշաններէն որոնք կը լուսաբանեն այն հզօր փոփոխութիւնները որ տեղի պիտի ունենան Չինաստանի մէջ։

ՅՕԳՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՎԱՆԴԱԿԷՆ ԴՈՒՐՍ

Երկաթեայ նեղ վանդակին
Կը բացուի դուռն ամրակուռ,
Գերի թռչնիկը ցարդ լուռ
Դուրս կը նետուի խընդագին։
Գերի թռչնիկն ա՛լ ազատ,
Դեռ արիւնոտ վէրքերով,
Իր հոգեյոյզ երգերով
Կը լեցնէ օդը ազատ . . .

Սէ՛ն անցեալը կը մոռնայ . . .
Աղաղակէ՛ն է միայն
Եղանակն իր քաղցրաձայն,
Իրն է աշխարհը հիմա . . .

Ա. Կ. ԿԻՐԻՊԵՆԿԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅ ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՎԵՐՎԵՆ ԺՆԱՆԿՐԱՆԻՆ, ԹՎ. 15, 1909

Ե Ր Կ Է Ր Հ Ե Ր	Ը ն կ ե ռ ու յ ա մ բ լ է ա ն չ բ է ը	Ա ն դ ա մ ի բ է ը	Թ ա շ ա հ ա ո ՞ ռ ք ո Ր ք ա կ ա ո ՞ թ և + ա թ ա ո ՞ ճ ա թ	Ի թ է ղ չ շ է լ ո ո ն բ է ը	Շ է ն + Ե Ր ո ո ա Ր ք է ը - Ֆ Ր ո ո	
Աւստրիա	Ե-րոպայում	420	3,000	3	—	—
Գերմանիա		1,990	117,682	131	135	11,925,000
Ջուդիցերիա		502	9,550	11	9	1,150,000
Իսլանտա		4	643	1	—	—
Իտալիա		30	1,000	1	3	200,000
Հոլանտա		411	10,121	4	35	—
Հունգարիա		28	1,099	1	—	—
Մեծ Բրիտանիա		1,251	144,960	103	177	22,900,950
Յունաստան		1	30	—	—	—
Նորվեկիա		487	17,300	17	73	1,420,000
Շուէտ		106	9,808	15	12	2,068,920
Պելձիքա		35	1,270	2	—	—
Պուկարիա		10	200	—	—	—
Ռուսիա		12	1,700	1	2	—
Սպանիա		5	82	—	—	—
Տաճկաստան		6	110	1	—	—
Տանիմարքա		320	13,000	30	11	1,940,000
Փորթուգալ		18	531	1	1	200,000
Ֆինլանտիա		55	2,880	8	4	815,000
Ֆրանսա		131	5,100	14	12	1,450,000
Արձէնթին	Ա.Դ.Ե.Կ.	2	750	4	1	105,000
Արեւմտ. Հնդկաստան		3	300	1	1	28,000
Գանատա և Միաց. Նահանգներ		1,939	446,032	2,476	630	195,692,055
Հոլանտական Կիւլյանա		1	35	—	—	—
Մէքսիքա		6	1,280	—	—	—
Պէրմիւտ կղզիք (Ատլանտ. Ովկիանի մէջ)		1	60	—	1	15,000
Պրագիլիա		7	1,302	5	1	250,000
Ուրուկուէյ		1	75	1	—	—
Հիւս. Ափրիկէ	Ա.Դ.Ե.Կ.	12	400	—	—	—
Հարաւ. »		9	2,947	9	4	2,536,775
Մատակաւքար		1	—	—	1	23,000
Անգլ. Հնդկաստան	Ա.Կ.	120	8,502	52	19	2,400,000
Ճափոն		83	4,734	11	14	692,500
Հոլանտ. Հնդկաստան		1	80	—	—	—
Հնդկաչին		3	75	—	—	—
Չին , Քորէա		51	4,438	47	3	469,000
Պարսկաստան		1	25	—	—	—
Սէյլան		24	1,390	5	1	140,000
Փոքր Ասիա . Սիւրիա [Պաղեստին]		13	400	—	—	—
Աւստրալիա	Ովկիանիա	10	5,174	9	7	2,525,000
Հոնոլուլու կղզիք		1	460	2	1	180,000
Նոր Զելանտա		12	2,675	7	3	862,000
Համադուժար		7,825	821,209	2,973	1,161	250,038,200
15 Յունվ. 1908		7,805	800,573	2,864	1,069	221,997,140

ՖԵՐՏԻՆԱՆՏ ԼԱՍԱԼ

Իւ Կեանք

Մինչեւ այն ատեն Լասալ ճանչցուած էր իբր հեղինակ երկու կարեւոր գործերու եւ իբր մասնակցող ժԹ. դարու ամէնէն տարօրինակ դատարէն մէկուն, որ մեծ գայթակղութիւն յառաջ բերաւ: Անկէ վերջ կ'սկսէր այն կարճ գործունէութիւնը որ իրեն պիտի տար պատմական նշանակութիւն մը: 1848ի իր յեղափոխական գործունէութիւնը, թէեւ կարճ երեւոյթ մը միայն իր ասպարէզին մէջ, կը ներկայացնէր իր նկարագրին կարկառուն մէկ պատկերը: Իր մէջ թէ՛ ուսանողի եւ թէ՛ գործի մարդու յատկութիւնները դարմանալի կերպով խառնուած կը գտնուէին, բայց ամէնէն աւելի արդիւնաւոր գործ մը տեսնելու իր եռանդը հրաշալիօրէն զօրաւոր էր: Յեղափոխական եւ գործօն տարրերը, զարմանալիօրէն խառնուած իր բնութեան մէջ, պէտք ունէին գործելու պատեհութիւններու որ երկար տարիներ չէին ներկայացած:

Հազուադէպ պարադայ մը վերջապէս եկաւ, որպէս զի իր նախկին համոզումները հաստատէ: Բրուսիոյ կառավարութեան եւ հակառակ կուսակցութեան միջեւ տեղի ունեցող պայքարին մէջ պատեհ առիթ մը տեսաւ ջատագով կանգնելու մեծ դատի մը, այսինքն գործաւոր դասակարգի դատին այնքան լքուած մինչեւ այն ատեն:

Լասալի ընկերվարական գործունէութիւնը կը սկսի 1862 թուականէն, որ ատեն Գերմանիոյ մէջ նոր կեանք մը կը բացուէր Հէկէլեան Գերմանիան Պիզմարքեան Գերմանիոյ վերածելու համար սահմանուած ոյժերը պատրաստուած էին: Բրուսիոյ զեկավարութեամբ հայրենիքին միացման եւ վերադարձումին ժամանակը եկած էր: Այն ազգը որ այնքան ատեն փիլիսոփայութեամբ եւ տեսական բաներով կը զբաղէր՝ արդ պարտ էր զլիաւոր տեղ մը գրաւել ազգային կեանքի գործնական քայլերուն, պատերազմի, քաղաքականութեան, եւ ճարտարարուեստի արդի մէթոսներուն մէջ: Այն մարդը, որ մեռաւ իբր նոր կարգերու առաջին Գերման Կայսր, 1861ին Բրուսիոյ դահը կը բարձրանար: Պիզմարք, որ պաշտօն ունէր զլիաւոր դեր մը խաղալ այս մեծ փոփոխման մէջ, 1862 տարւոյ աշնան Բրուսիոյ նախարարապետ կարգուեցաւ: Յառաջդիմական կուսակցութիւնը, որ երեւան եկաւ Գերման ազատականութենէն եւ որ պիտի ներկայացնէր խուլ հակառակութիւն մը թէ՛ Պիզմարքին եւ թէ՛ Լասալին, գոյութիւն առաւ 1861ին: Այս տիեզերապատմական փոփոխութիւնը ի-

րագործելու համար վճռական ազդակը Բրուսիական բանակը հանդիսացաւ: Բրուսիոյ նոր կառավարիչները յայտնապէս տեսան թէ իրենց ծրագիրներուն յաջողութիւնը կախում ունէր բանակին զօրութենէն: Բայց անոր վերանորոգման հարցին մէջ համաձայնութիւն չկրցան գոյացնել Ազատականաց հետ, որոնք Պիզմարքի խորագիտութեան թափանցելով զլացան անոր ոեւէ օգնութիւն, որ անհրաժեշտ էր իրագործելու համար այնպիսի իտէալներ՝ որոնք սիրելի էին ամէն Գերման հայրենասէրի:

Բրուսիական միապետութեան եւ Ազատականներու միջեւ մղուած պայքարին Լասալ միջամտեց: Ինչպէս կը յուսացուէր, ինք այնպիսի մէկը չէր որ Գերման Ազատականութեան ուղեգիծէն ընթանար, եւ իր մէկ ճառին մէջ, «Սահմանադրութեան Եռօրէնը» արտասանուած մօտաւորապէս 1862ին, մէջանդ դրաւ այնպիսի դադափարներ որոնք բոլորովին հակառակ էին անոնց, Այս ճառին մէջ իր նպատակն էր ցուցնել թէ Սահմանադրութիւն մը զրի առնուած տեսական կամ վաւերական թուղթ մը չէ. անիկա արտայայտութիւնն է ժամանակին քաղաքական ամէնէն զօրաւոր ոյժերուն: Թաղաւորը, ազնուականութիւնը, միջին դասակարգը, գործաւորները, այս ամէնը ուժեր են Բրուսիոյ քաղաքականութեան մէջ. բայց ասոնցմէ ամէնէն զօրաւորը թաղաւորն է, որ քաղաքական իշխանութիւն մը ունի բանակին մէջ, որ լաւ կազմակերպուած, բարեկարգուած, միշտ ձեռքի տակ եւ միշտ քաշուած պատրաստ է: Բանակը Բրուսիոյ արդի գործող սահմանադրութեան հիմն է: Այսպիսի հիման մը վրայ կանգնած պետութեան մը դէմ մղուած պայքարին մէջ խօսքով բողոքներ կամ իրաւախօհութիւններ բանի մը չէին կրնար ծառայել:

Երկրորդ ճառի մը մէջ Լասալ կ'ուզէր հաստատել թէ մէկ միջոց միայն կար կառավարութեան լաւ դիմագրաւելու, այն է՝ քաղաքական կացութեան իրողութիւնները պարզել իրենց իսկութեանը մէջ, եւ յետոյ Դահլիճին հրաժարումը: Ասոնք մնալով, պետութեան գործերուն օրինաւորութեան մասին սխալ երեւոյթ մը միայն կու տային: Եթէ անոնք քաշուին, Դահլիճը պիտի ստիպուէ տեղի տալ, քանի որ թէ՛ Բրուսիոյ քաղաքական կարծիքին ներկայ վիճակին մէջ եւ թէ՛ քաղաքակրթեալ Եւրոպայի մէջ ոչ մէկ պետութիւն չէր կրնար ժողովուրդին փափաքներուն հակառակ վարուիլ:

«Ոյժ եւ Իրաւունք» վերնագրին տակ վերջէն հրատարակած մէկ գրքոյկին մէջ Լասալ ինքզինքը

պաշտպանեց այն ամբաստանութեան դէմ թէ այս ճառերուն մէջ ան Իրաւունքին պահանջները ստորագրած էր Ուստի պահանջներուն: Ինք, կ'ըսէր նա, չէր արտայայտեր իր դադափարները թէ ինչ պէտք է որ ըլլայ, այլ պարզապէս իրողութիւններ կը բացատրէր պատմական եղանակով մը, և թէ կացութեան իրականութիւնը միայն կը ներկայացնէր: Աւելի առաջ զնաց յայտարարելու թէ Բրուսիական կառավարութեան մէջ հին և ճշմարիտ ռամկավարութեանէն զատ ոչ մէկը իրաւունք ունէր Իրաւունքէ ճառել, այն ռամկավարութեանէն որ միշտ իրաւունքին յարած էր, չնուազանցնելով ինքզինքը ոչ մէկ համաձայնութեամբ իշխանութեան հետ: Իրաւունքը ռամկավարութեան հետ է միայն, և անով միայն պիտի ըլլայ Ուստի:

Չմոռնանք ըսելու որ Լասալի այս յայտարարութիւնները դէպքերու ընթացքին վրայ բնաւ ազդեցութիւն չունեցան: Կառավարութիւնը բանակին վերակազմութիւնը փութոյ պնդութեամբ առաջ կը մղէր առանց Բրուսիոյ խորհրդարանին հաւանութեան: Ազատականը ի դուր բողոքեցին ասոր դէմ, մինչեւ որ 1866ի մեծ յաղթութիւնը Աւստրիոյ վրայ եկաւ անգամ մըն ալ հաստատել Պիլմարքի խորագրութիւնը:

Բայց անոնց հրատարակութիւնը կարեւոր տաղանայ մը յառաջ բերաւ Լասալի կեանքի ընթացքին մէջ, որովհետեւ Գերման ազատականներ իր մասին նպաստաւոր դադափար մը կազմեցին: Միւս կողմէ իր յանդուգն ընթացքը, իր խառնուածքը, որ զինքը կը մղէր ընդվզիլ պայմանադրականութեանց և ձեւակերպութեանց առ հասարակ, իր հաւատարմութիւնը 1848ի ծայրայեղ ռամկավարութեան, այս ամէնը զինքը չէին հաշտեցնէր իր ժամանակի ազատականաց վարմունքին հետ: Անոնք իրեն ընաւ վստահութեան նշան չէին ցոյց տար, և ինք ալ իրեն ճամբայ մը ընտրեց:

Նոր ուղղութեամբ աւելի վճռական քայլ մը անուաճ էր 1862ին իր մէկ ճառովը, «Գործաւորներու Ծրագիրը»: Այս ճառին գլխաւոր կէտն էր ցուցնել թէ մենք հիմա նոր պատմական շրջանի մը մէջ կը մտնենք, որուն ստեղծիչը և ներկայացուցիչը գործաւոր դասակարգն է: Ասիկա կատարեալ գործ մըն է, ոճը յստակ, և գրուածքի մեթոտն ալ գիտական: Սակայն ասոր հեղինակը Բրուսիոյ ռադիկալութեան ուշադրութեանէն չվրիպեցաւ: Լասալ դատի քաշուեցաւ՝ աղքատը հարուստին դէմ դրդոսած ըլլալու ամբաստանութեամբ, և, հակառակ ճարտար պաշտպանողականի մը, չորս ամսուան ընտարկութեան դատաւարտուեցաւ:

Բայց նա բողոքեց, և դատին երկրորդ ունկնդրութեան ժամանակ դատաւորներուն վրայ այնպիսի տպաւորութիւն մը գործեց որ վճիռը փոխուեցաւ 15 ոսկեոյ տուգանքի:

Այսպիսի ձեռնարկներ բնականաբար Լասալը նշանաւոր դարձուցին՝ իբր հեղինակ ընկերական և քաղաքական խնդիրներու վրայ մտածելու նոր եղանակի մը: Գործաւորներու մաս մը իրեն պէս դժգոհ էր Գերման ազատականութեան վարմունքէն: 1848ի հին ռամկավարութիւնը կը սկսէր արթննալ այն խռովայից ժամանակին հետեւանքը եղող տաժանքէն և զգայազրկութեանէն: Մարդիկ ընկըմած ատանկ ատենուան մը աւանդութեանց և նախապաշարմանց մէջ՝ չէին կրնար գոհանալ Յառաջդիմականներու միջակ ծրագրէն, որոնք չէին ուզեր ընդունիլ ընդհանուր քուէի գրութիւնը, բայց կը փափաքէին գործաւորները գործիք ընել իրենց նպատակներուն: Ազատականութիւն մը, որ անկեղծօրէն ռամկավար ըլլալու ուժը չունէր, քաղաքական դարգացման մէկ ժամանակաւոր և անգոհացուցիչ երեւոյթը միայն կրնար ըլլալ:

Այս դժգոհութիւնը արտայայտուեցաւ Լայքցիկի մէջ, ուր գործաւորներու խումբ մը, Յառաջդիմականներէն դժգոհ, առանց տակաւին քաղաքական որոշ ծրագրի մը, կազմած էին Կեդրոնական Քոմիթէ մը՝ հրաւիրելու համար գործաւորներու համագործով մը: Լասալի հետ, անոնք ալ միեւնոյն պատճառով դժգոհ էին Յառաջդիմականներէն, և 1863ին անոր յարեցան, այն յոյսով որ ան պիտի կրնար գործելու վերջնական ճամբայ մը գծել: «Գործաւորներու Ծրագիրը»ին մէջ Լասալ նոր պատմական շրջանի մը կոչող գիծերը գծած էր, որուն մէջ աշխատութեան շահերը գերադաս պիտի ըլլային: Իր Բաց Նախիկն մէջ, մէջ կը բերէ քաղաքական, ընկերային և սոցիալական սկզբունքներ, որոնք առաջնորդ պէտք էին ըլլալ գործաւորին, անոր նոր շրջանը սկսելուն մէջ: Բաց նամակը ասոր համար կոչուեցաւ Գերման Ընկերավարութեան հրովարտակը: Ասիկա առաջին պատմական թուղթն էր, ընկերական դարգացման նոր երեւոյթի մը մէջ: Աւելորդ է ըսել թէ կը ցուցնէր Լասալին վերջնական հակառակութիւնը Գերման Ազատականութեան դէմ:

Բաց նամակին մէջ Լասալի ընկերավարական-ռամկավարական գործունէութեան առաջնորդող սկզբունքները շրջաւոր են բացարձակ յստակութեամբ և վճռականութեամբ մը: Այն է թէ գործաւորները պէտք է կազմեն անկախ քաղաքական կուսակցութիւն մը, որուն մէջ սակայն քաղաքա-

կան ծրագիրը բոլորովին ստորագրած պիտի ըլլայ ընկերական այն մեծ նպատակին՝ որ է բարեփոխել իրենց դասակարգին վիճակը. թէ Schulze-Delitzsch (*) խորհուրդները այս նպատակին համար անբաւական էին. թէ վարձքի ծանր օրէնքին գործադրութիւնը արգելք կ'ըլլար ոեւէ իրական բարեփոխման՝ գոյութիւն ունեցող պայմաններուն ներքեւ. թէ կառավարութեան կողմէ պէտք է հաստատուին արտագրիչ ընկերակցութիւններ՝ որոնցմով գործաւորները պիտի ապահովեն ամբողջ արդիւնքը իրենց աշխատութեան, հիմնուած ընդհանուր քուէի վրայ, Լայքցիկի Քոմիթէն ընդունեց այսպիսի քաղաքականութիւն մը, և հրաւիրեց Լասալը որ ինք անձամբ ներկայացնէ այս սկզբունքները: Ջան Լսելէ վերջ, ժողովը 7ի դէմ 4,300 ձայնով իրեն ի նպաստ քուէ տուաւ:

ՎԻՃԵԼՈՒ ԱՐՈՒՅՍՏԸ

Սահմանադրութեան շնորհած գերազանց բարիքներէն մին ալ ապա լեյոն է ու Էրէլը անկախութիւնը: Այս մէկ տարուան մէջ լեյոնը շատ աւելի շարժած է ու շատ աւելի ալիքան նիւթեր քրքրած քան ամբողջ Համալեւան համը չըլնաին: Մարդ անբան ըլլալէ դադրած է ու բանաւոր էակի փառքովն պատկուած՝ շնորհիւ այս լեյոնի ազատութեան և դրչի ազատագրութեան:

Ազատութիւնը իր հետ բերած է նաեւ բազմաթիւ հարցեր որոնք լուծելու համար հարկ կ'ըլլայ զանոնք վիճաբանութեան բովէն անցնել: Ու պէտք է խոստովանիլ թէ վէճը գրեթէ հիւժախտ մը դարձած է ազատութեան երջանիկ թուականէն ի վեր, ու շատ մը թերութեայ յաւակնոտներու ծնունդները յաւիտեական ելեւէջի մը դատապարտուած են առանց երբեք իրենց սկզբնական տեղէն շարժելու:

Կրօնական, քաղաքական, ընկերական, բարոյական, կրթական ու վարչական շատ մը հարցեր կան որոնց վրայ շատ տարտամ ու անորոշ հանրային կարծիք մը կը տիրէ, ու հրապարակային բանակոխել է — վէճը — որ զանոնք պիտի զտէ ու զուտ ճշմարտութիւնը երեւան բերէ: Չկայ մեծ ճշմարտութիւն մը որ վիճաբանութեան բովէն անցած չըլլայ ու մեծ քննադատներու նշորակը անոր կողմ խոցած չըլլայ: Կարծիքներու ընդհա-

(*) Schulze-Delitzsch Յառաջդիմական կուսակցութեան գլխաւոր անդամն էր. իր մեծ արժանիքը այն է որ ինք Գերմանիոյ մէջ գործակցական շարժումը հաստատեց ինքնօգնութեան սկզբունքներուն վրայ:

բուժմով է որ ճշմարտութեան լոյսը պիտի ձառագայթէ:

Վիճաբանութեան ուրիշն Ռեյն-Ռեյն մը չէ, այլ ճշմարտութիւնը գտնելու անխուսափելի ճամբան: Սովորատ աննման վիճող մ'էր ու «ճշմարտութեան կնքահայրը»:

Սակայն այս վերջերս խօսելու տարապայման հիւանդութիւն մը ու վիճելու անընականոն տեղ մը կը տիրէ մեր մէջ, որ սահմանադրական հիւանդութիւններէն է և շատ դէշ կերպով կը մօտենայ սրբազան ճշմարտութիւններու և դարերու նուիրագործած սկզբունքներուն: Ընդհանրապէս թերութեան են որ շատախօս կ'ըլլան և յիմարները որ յաւակնոտ կ'ըլլան. անոնց վիճիւնները Դեղփեան են ու շեշտերը ուղղահայեաց: Շատախօսութիւն և անափողութիւն հոմանիշ չեն Ձեռնհասութեան ու ընդհակառակն խոտոր կը համեմատին իրարու: «Համառօտութիւնը հանձարի ոգին է», կ'ըսէր հանձար մը: Երկար ու տեղոտ, կոպիտ ու վիրաւորիչ վիճաբանութիւնները միշտ օգտակար եղբակացութիւններու չեն յանգիր: Վիճելը արուեստ մ'է ու ասոր մէջ պաղարիւնները աւելի կը շահին քան տաքարիւն անդակունները:

Մեր շինած համոզումներն ու կազմած ձուլածոյ գաղափարները մեծ դեր մ'ունին խաղալիք մեր կրօնական ու բարոյական, կրթական ու հասարակական կեանքին մէջ: Լաւ սկզբունքներու վրայ դրուած վիճաբանութիւնն է որ պիտի ձեւէ ու ձուլէ, կնքէ ու կաղապարէ մեր համոզումներն, ու մեր համոզումներն են որ մեր հայրենիք դիպէր Կոմունիստ: Սահմանադրական երկիրներու խորհրդարանական դրութիւնը և ազատ մամուլի ու խօսքի հիմնական դաւանանքները մեր ջատագոված սկզբունքին զրական ապացոյցներն են: Մեծագոյն փրկիչներն կամ դահիճները աշխարհին աշխարհի համոզումները ճշմարիտ կամ թիւր դարձնողները եղած են, ու մեծագոյն վիճողներն եղած են մեծագոյն գտիչները ճշմարտութիւններու, ըլլան անոնք բնական կամ ընկերական, քաղաքական կամ կրօնական: Վէճի մը հասնելու ու վիճաբանութեան մը հսկելու խղիւղ խղիւղ է մտածողի մը ու հայրենասէրի մը համար, որովհետեւ խօսքի ստանալան վիճաբանութեան մը եղբակացութիւնները մոլորութիւններու կ'առաջնորդեն և մոլորութիւնները մեծագոյն դահիճներն են ազգերու: անոնք մոլորութիւններէ աւելի կանուխ կը փորեն հայրենիքին գերեզմանը: Մովին կոթնելիք տեղ մը չունի, իսկ մոլորածը իր մոլորութեան քաւութիւնն ալ չիմած է:

Ան որ կը թուլատրէ որ մոլութիւն մը կամ սխալ դաւանանքներ ծաւալին, այն մարդը կը հաւատարի անոր որ կը հաւանի հայրենիքին մէջ ներմուծմանը համաճարակի մահաշունչ միջբրոպնութուն: Պէտք չէ ներել անոր որ ճշմարտութիւնը սոփեատական ցանցերու մէջ բռնել ու խելդել կը ձգնի:

Մեր կարծիքները կռուիով ու կիցով կլկեցնելու դարը անցած է այլեւս. միտքը անբռնաբարելի է, մանաւանդ անոնց որոնց խելքը ծակած է ու քննադատող խառնուածք մը ունին: Դարուս, Սահմանադրութեան, մտքի յաւիտեանական օրէնքներուն և հետեւաբար իմաստութեան պահանջն է որ կարծիքները համոզումով կազմուին ու վիճաբանութեան քուրաչէն անցնին: Անպայման հնազանդութիւնը այսօր առաքինութիւն չնկատուիր, այլ համոզումին հրամայած բանաւոր ու յօժար հպատակութիւնը: Ծշմարիտ է թէ խառնուածքները կը տարբերին. կան ընդունող մտքեր ու կան քննադատող մտքեր. առջինները դիւրին է համոզել, վերջինները անճատութեւ կ'ըլլան վիճաբանութեան մը ըմբռնարարէն վերջը:

Ծշմարտութիւնը անվեհեր է. ան դիւցազն մ'է. կ'ուզէ տիրել միայն անոնց որոնք յօժարակամ իրենց սուրբերը իր օտքը կը դնեն ու յաղթութեան պսակը իր գլուխը: Դիտէ թէ իր տիրապետութիւնը անվիճելի է, ուստի բանակուի է չսոսկար, այլ մասնաւոր հաճոյքով մը կը գործածէ իր տրամաբանական ոյժը:

Այն վիճակէ ճշմարտութեւ չէ, թէեւ ամէն ճշմարտասէր պատրաստ է իր համոզումները վէճի ենթարկելու: Վիճելու շարժառիթները բազմաթիւ են: Ոմանք կը վիճին ձանձրոյթ փարատելու համար. ուրիշներ կը վիճին ցուցամոլութենէ մտրակուած, իրենց լեզուի ու մտքի չնորհները ցուցադրելու, ինքզինքնին ճշմարտասէր ծախելու համար: Պակաս չեն անոնք որ սոփեատական միջբրոպէ վարակուած են ու կը վիճին յաղթելու համար, յաղթութեան հաճոյքը ըմբռնելու համար. ասոնք խնդրոյն երկու ներհակ կողմերն ալ հաւասար եռանդով կը պաշտպանեն, ճշմարտութիւնը իրենց համար արժէք չունի: Փառքն է, յաղթութիւնն է իրենց փնտռածը ոչ թէ ճշմարտութիւնը, կան կուսակցական վէճեր որոնք քիչ անգամ ճշմարտասէր են. ասոնց մէջ կուսակցական շահն ու դաւանանքը ու նախապաշարունակները մեծ դեր մը կը խաղան և կը ծռեն դատողութեան առանցքը: Կուսակցապաշար անաչառ չլինար ըլլալ իր վիճիչներուն մէջ. այս շատ կը տեսնուի կրօնական ու

քաղաքական կուսակցութեանց բանակուիչներուն մէջ, Կուսակցական վէճերուն մէջ շատ ալ կիրք կը խառնուի և որ որ կերպ չեղայ է, հոն ճշմարտութիւնը քաղաքայ է: Վերոյիշեալ բոլոր շարժառիթները փոխանակ ճշմարտութեան առաջնորդելու՝ անկէ կը հեռացնեն զմեզ ու մոլութեանց բաւիղը կը ձգեն: Աս է պատճառը որ վիճասէրներուն հաշտ աչքով չնայիր հասարակաց կարծիքը:

Ծշմարիտ վիճաբանողները ճշմարտին սիրահար են. անոնք ճշմարտութիւնը գտնելու ու սովորեցնելու կոչումը կը զգան իրենց մէջ, անոնք ճշմարտին խոնարհ սաներն են ու հզօր առաքեալները, անոնք ողջամիտ համոզումներ ունին ու կ'ուզեն այս համոզումները հասարակաց դաւանանքն ընել որով միայն կրնայ ընկերութիւնը բարեշրջիլ իր զանազան հիմնարկութիւններով: Անոնք փաստաբաններն են սրբազան ճշմարտութեան ու պատրաստ են իրենց պաշտպանած ճշմարտութեան համար իրենց կեանքը ողջակէզ ընել. իրենց արիւնը վերջին փաստն է իրենց քարոզած ճշմարտութեան:

Վիճաբանութիւններէն շատ քիչերը օգտակար են, որովհետեւ քիչերը արուեստը գիտեն ու քիչերը յարմարութիւն ունին ասոր: Վիճելէ առաջ պէտք է լաւ ուսումնասիրել այն մարդը որուն հետ կը վիճիս. պէտք չէ ճշմարտութեան մարգարիտները խոգերու առջեւ թափել: Չոր գլուխներուն հետ վիճիլը յիմարտութիւն ու ժամավաճառութիւն է, որովհետեւ անոնց դադափարները հաստատուեալ են և անոնց գանկէն ներս անհնար է նոր գաղափարի մը մէկ կայծը նետել. աւելի դժուար է մասնաւոր հասկնել անոնց հոգիներէն: Անոնք յամառ են, յիմար ու յաւակնոտ, հնապաշտ ոչ լուսապաշտ: Յաւակնոտներուն հետ ալ վիճիլը խելացի մարդու գործ չէ, մանաւանդ կորդացած ու փորձուած յաւակնոտներու. անոնք ոեւէ արժէք չեն տար ճշմարտութեան կամ տրամաբանական շղթային. իրենց համար էն ցցուն բանը իրենց արժանիքն է. իրենց իմաստութիւնը, իրենք են ամէն ինչ, ուրիշները ոչինչ. ասոնք շատ ծաղրածու են ու փաստերդ արհամարհելէ վերջ անձիդ ալ կը դպչին ու ամենայն կոչտութեամբ զայն ալ կը ծաղրեն, կը ծամեն:

Ծերերն ալ չափով մը յաւակնոտ են ու հնազուլուս. անոնց հետ երկար բարակ վիճիլը խորհողի գործ չէ. շատ դժուար է անոնց կարծիքները եղանակաւորել, որովհետեւ տարիները ձուլած են դառնոյք ու շատ դժուար է ձերունիի մը համար իր սիրած հաւատալիքներէն, դաւանանքներէն հրա-

ժարիւր Մանուկներու, ծերերու հետ վիճիլը լուրջ մարդու գործ չէ։ Վիճելու չէ նաեւ անոնց հետ որոնք իրազեկ չեն խնդրոյն, մինակ խնդրէն հասկըցողին, վարպետին հետ վիճելու է։ Անգլխուութիւնը և սխալ հասկացողութիւնները շատ կը կնճռոտեն խնդիրը և ուղիղ ելքի մը չեն առաջնորդեր։ Սովեականներու հետ վիճելու չէ, այլ Սոցիալիստներու։ Վիճաբանութիւնը անմիջապէս դադարեցնելու է, երբ խնդիրը կիրքի կը հեծնէ, երբ անձնական հին ու նոր հաշիւներ մէջ կը մտնեն։ Կիրք ու տրամաբանութիւն իրարու խոտոր կը համեմատին, թէ՛ վիճողը թէ՛ ունկնդրողը իրարու չէ որ կը խօսին, այլ օղին։ Անձնականութիւն մէջ խառնել իրարու պատուոյն դպչիլ, հին ու նոր դաղտնիքներ երեւան բերել կամ անհարկի ու վիրաւորիչ անձնականութիւններ, հեգնութիւններ ընել՝ չէ թէ մինակ ճշմարտութիւնը երեւան չեն բերեր, այլ աղնութիւնը կը կոխտան ու թշնամութիւններու առիթը կ'ստեղծեն։ Այսօրուան մեր Հայ լրագրութեան քննադատականները յաւէտ անձնականութեամբ է որ կը զբաղին քան թէ լուրջ, ուղղամիտ ու անկողմնակալ քննադատութեամբ, և ուստի ընթերցող հասարակութեան պոգանքին կ'արժանանան — ընթերցող գիտակից հասարակութեան։

Բոռնցք, կից, հայհոյութիւն, շատախօսութիւն բնաւ չեն յարմարիր վիճաբանութեան մէջ։ Վիճաբանութեան սրահը իր յատուկ նուիրականութիւնն ունի, և վիճաբանութիւնը դատաւարութիւն մ'է որուն մէջ ճշմարտութիւնը երեւան պիտի դայ ու անոր մօտեցողները դատաւորի մը հմտութիւնը, լրջութիւնը, խղճմտութիւնը ու սրբազան երկիւղածութիւնը պէտք է ունենան։ Մարդ մը դատապարտելէ աւելի սոսկալի է ճշմարտութիւն մը դատապարտելը կամ ստութիւն մը չըմեղացնելը։

Վիճելու առեն կարգ մը անհրաժեշտ կէտեր կան, որոնք կ'արժէ ուշադրութեան առարկայ ընել։

ա) Ո՛չ մեր կարծիքը անսխալ դաւանելու ենք, ո՛չ ալ ուրիշինը։ Դեղիքեան պատգամ։ Երկու պարագային ալ վիճաբանութիւնը հակասութիւն մը պիտի ըլլար — վիճաբանութիւնն իսկ կ'ենթադրէ մէկ կամ միւս կողմին սխալ կարծիք ունենալուն կարելիութիւնը։ Ով որ ինքզինքը անսխալ կը նկատէ, բնաւ ուշադրութեան չառնէր ուրիշին կարծիքը ու փաստերը, և ով որ ուրիշը հեղինակութիւն կը ճանչնայ ու իր խելքը բոլորովին ոչնչութիւն մը, կը մեղանչէ իր բանականութեան և անհատականութեան դէմ։ աս տեսակ մարդ մը

բնաւ չկրնար անձնական համոզում, անկախ, անհատական դաւանանք ունենալ։ Ծշմարիտ վիճաբանողը թէ՛ ականջ ունի, թէ՛ լեզու։

բ) Խնդիրը լաւ մը ուսումնասիրելու է, իրողութիւնները լաւ մը քրքրելու է, ապա լեզու շարժելու է։ առանց հմտութեան վիճաբանութիւն մը բոլորովին ապարդիւն է, ծիծաղելի կը դարձնէ վիճողը և արդարութիւն չըներ փաստին։

գ) Մեր պաղարկելութիւնը կորսնցնելու չենք, որպէս զի կարենանք մեր փաստերը կշռել ու տրամաբանական ընթացքով յառաջանալ, որպէս զի մեր հակառակորդին փաստերը կշռենք ու անոր դէմ մաքառելու կարող ըլլանք, որպէս զի մեր խօսքերը չափաւոր ըլլան ու ինքզինքնիս պաշտպանելու կամ մեր խօսքը ետ առնելու չստիպուինք։ Յուզումով վիճողները չեն որ կը յաղթեն, այլ համոզումով ու հանդարտօրէն վիճողները։

դ) Դիմացինին փաստերուն սուր ուշադրութիւն նուիրելու է, զանոնք ազայական համարելու չէ, ուշադրութիւն տալով է որ տրամաբանական թերի կէտերը պիտի տեսնենք ու մատնանիչ ընենք կամ չիտակը պիտի տեսնենք ու մեր վճիռները անոր համեմատ եղանակաւորենք — վիճաբանողները վտանգ կայ որ միակնիք ըլլան, պէտք է երկու աչքն ալ գործածել, մէկով զմեզ կշռել և միւսով ալ դիմացինին ոյժը, ով որ լուսամիտ ու անաչառ չէ, այս մասին ճշմարիտ վիճաբանող մը չէ, այլ սովեատ մը։

ե) Ծշմարտութիւնը ամէն դաւանանքէ, կուսակցութիւնէ, անձնական, ընտանեկան, դերդաստանական ու ազգային չաօնէ աւելի բարձր ընելու է, որովհետեւ ճշմարտութիւնը անոնցմէ աւելի թանկագին ու գերընտիր գոհար մ'է ու անոր մոգական ազդեցութեան տակ է որ ասոնք կրնան բարեկարգուիլ։ Անոնք որ այս լուսամտութիւնը, այս անաչառ ոգին, ճշմարտութեան հանդէպ այս պաշտումը չունին, անոնց վիճաբանութիւնը անարժէք է և վնասակար իսկ, որովհետեւ մոլութիւններու գոռ կը բանայ։

զ) Համեստ ու ինքնաճանաչ ըլլալով միայն մեր գիտցած նիւթին վրայ վիճելու ենք, ամէն նիւթի վրայ մեր կարծիքը յայտնելու, վիճելու խենթ հեքը ու սնափառութիւնը պէտք է վտարենք մեզմէ։ Ինքզինքնիս ամենագէտ կարծելով ամէն նիւթի միջամուխ ըլլալը յիմարական է ու զմեզ ծիծաղելի կ'ընէ մեր չըջանակին։

է) Երբ խնդիրը ազգային կամ կրօնական է, վերջին ծայր փափկանկատ ըլլալու ենք. ծաղրելու չենք ուրիշի մը հաւատալիքը, ոչ ալ անոր արժա-

նապատուութիւնը վերաւորելու ենք. ասկէ մեծ պայքարներ ու սոսկալի կռիւներ կրնան յառաջ գալ: Անձ ու կարծիք չփոխելու չենք. մէկը կրնայ մեզի հակակարծիք ըլլալ ու մեր սիրելի բարեկամը կամ հարազատ եղբայրը ըլլալէ չդադրել, ասոր սխալ հասկացողութիւնը մեծ չարիքներու ծնունդ կրայ տալ:

ը) Պէտք չէ վիճել քրիստոնէի, վրէժխնդիր ոգւով. մեր թշնամիին կարծիքը պէտք է ջատագովենք եթէ ճշմարիտ է, ու ամօթ է մեզի եթէ անձնական հաշիւները ճշմարտութեան ի վնաս լուծենք:

թ) Պէտք չէ չփոխել ապացոյց ու աղմուկ, ոճ ու իմաստ, չեղտ ու իրաւունք. կարեւորը սկզբունքներուն հարազատութիւնն է ու տրամաբանական շղթային օրինաւորութիւնը, ճշմարտութիւնը սեթեւեթի պէտք չունի, ոչ ալ ուսուցիկ չեղտնու. որչափ պարզ ըլլայ, այնքան համոզիչ է:

ժ) Յարգել պէտք է վիճաբանութեան ու քաղաքավարութեան օրէնքները. պէտք չէ խանդարել կարգը ոչ ալ Գրգական հիւրասրահի մը վերածել վիճաբանութեան սրահը. բարեկիրթ խօսուածքն ու կարգի կանոնի սիրահար շարժումները անպայման հրամայականութիւն ունին ամէն անհատի համար. ով որ չյարգեր քաղաքավարութեան օրէնքը, անոր հետ խօսելն անգամ մեղք է, ալ ո՛ւր կը մնայ անոր լսելը:

ժա) Պէտք չէ մտածենք թէ քուէի առաւելութիւնը միշտ յայտարար նշան մ'է ճշմարտութեան: Ձայն բազմացը միշտ ձայն Աստուծոյ չէ, կրնայ սոցիալութեան ձայնն ըլլալ կամ մոլեռանդութեան: Ուստի մեր յաղթանակները զմեզ հպարտացնելու չեն և ոչ ալ մեր վճիռները Աստուածային դաւաճիլ տան:

ժբ) Պէտք է միշտ հետամուտ ըլլանք նոր լոյսի ու սիրահար ճշմարտութեան, մեր կարծիքներն ու վճիռները փոխենք երբ նոր լոյսը կամ ճշմարտութիւնը այնպէս կը հրամայէ: Մեր վիճաբանութեանց Ալֆան ու Օմէղան, մակերեսն ու միջուկը ճշմարտութեան ելին ըլլալն է:

Նարեքդ, Եփրատ-Գոլէճ

ՅՈՎ. ՀԱՆՆԻՍ ՊՈՒՃԻԳԱՆՆԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱՅ ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՕԲՍՑՈՐՏԻ ՀԱՄԱՌՈՂՈՎՐ

Օքսֆորտ Անգղիոյ մեծագոյն քաղաքը և կամ գործի տեսակետով կարեւորագոյն կեդրոնը չէ: Սակայն Անգղիոյ և նոյն իսկ համայն աշխարհի մտաւորական զարգացումին պատմութեան մէջ անոր անունը ուրոյն տեղ մը կը գրաւէ: Քսան և

վեց գոլէճներ, որոնց շատերը հինգ կամ վեց դարերու անցեալ մը ունին, Օքսֆորտը ի սկզբանէ մտաւորականութեան և աստուածաբանութեան կեդրոն ըրած են:

Ուսանողաց Քրիստոնէական Դաշնակցութիւնը ինչպէս երկու տարի առաջ Թոքիոյի մէջ՝ այս տարալ հրաւէր կարգաց ամէն ազգերու զրկել իրենց Ուսանողաց Քրիստոնէական ընկերութիւններու պատուիրակները Օքսֆորտ՝ Ուսանողաց Քրիստոնէական Դաշնակցութեան համաժողովին: Թէեւ այս հրաւէրը Թուրքիոյ բոլոր Անգղիական գոլէճներուն ուղղուած էր, միայն Պէյրութի Սուրիական Գոլէճը և Մարզուանի Անաթոլիա Գոլէճը ներկայացուցիչներ զրկած էին. առաջինը Սուրիացի մը, իսկ երկրորդը Հայ մը:

Համաժողովը ամսոյս 15ին գումարուելով մինչեւ 19 շարունակեց նիստերը: Երեսունի չափ զանազան ազգերու 174 պատուիրակները ցեղի և գոյնի հետաքրքրաշարժ զանազանութիւն մը կը պարզէին:

Մ. Մ. Սոթ, Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, վերջին չորս տարիներու տեղեկագիրը ներկայացուց, և ցուցուց թէ անցեալ չորս տարիներու մէջ նախորդ չորս տարիներէն շատ աւելի ընդարձակ գործունէութիւն ունեցած է Դաշնակցութիւնը: Արդէն Եւրոպական բոլոր երկիրներուն մէջ լաւ ճիւղաւորուած ըլլալով անցեալ քառամեակին մէջ ուշադրութիւնը մասնաւորապէս Ծայրագոյն Արեւելքի դարձուցած է:

Դաշնակցութիւնը թէեւ իր գործունէութեան չրջանակը ուսանողութեան կը սահմանափակէ, տարակոյս չկայ սակայն որ այլոց վրայ ալ, ուղղակի կամ անուղղակի, բարոյական և նիւթական ազդեցութիւն կը գործէ: Յարանուանական զանազանութենէ բոլորովին ազատ, Դաշնակցութիւնը Յիսուսի անձը և վարդապետութիւնը ուսանողներու ծանօթացնելու և իրենց կեանքին մէջ կենդանի զօրութիւն մը ընկուլ կը ձգտի:

Օքսֆորտ, գոլէճներու քաղաքը, պատուիրակներու հանգիստին համար ամէն գիւրութիւն ընծայելու յարմար վայր մ'է: Balliol (հիմնեալ 1257ին), Wadham (հիմնեալ 1610ին), Keble (հիմնեալ 1870ին) գոլէճները այրերու, իսկ Somerville (հիմնեալ 1879ին) օրիորդաց գոլէճը կին պատուիրակներու յատկացուած էին: Keble Collegeի ընդարձակ ճաշասրահը 123 այր պատուիրակներու և այլ հիւրերու ճաշին կը ծառայէր: Exeter Collegeի (հիմնեալ 1314ին) դարաւոր սրահը ընդհանուր ժողովներու յատկացուած էր:

Հնգօրեայ ժողովին մէջ յոյժ շահեկան տեղեկագիրներ և ուսումնասիրութիւններ կարգացուցանան(*) :

Այս համաժողովին մէջ Ձինացի պատուիրակները մասնաւոր ուշադրութիւն կը դրաւէին թէ՛ Անգղիերէն լեզուի սահուն գործածութեան և թէ՛ արտասանութեան մէջ : Ձինական պետութիւնը զարթնումի չըջան մը թեւակոխած է : հազարաւոր արթուն երիտասարդներ եւրոպական և Ամերիկեան համալսարաններու մէջ կ'ուսանին : Այս երիտասարդ Ձինն է որ երկրին ապագան պիտի որոշէ : Հետեւաբար Ուսանողաց Քրիստոնէական Դաշնակցութիւնը շատ կարեւոր և անմիջական դեր մը պիտի խաղայ այս 400 միլիոն բնակիչ ունեցող երկրին ապագան կազմելու վսեմ գործին մէջ :

1907ի համաժողովը Թուրքիո գումարուած էր : յոյս ունինք որ 1911ի ժողովը Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ գումարելու ծրագիրը ի գլուխ հանել կը յաջողինք : Խնդիր է թէ Անգղիացուց ցուցուցած հիւրասիրութիւնը մենք ալ պիտի կրնանք ցուցնել : և կամ պատուիրակներու հանգիստին և դուարձութեանը համար մեր ալ կրօնական և ազգային վարիչները միջոցներ պիտի հայթայթեն :

Կ. պոլիս , Օգոս. 28

Ա. Բ. ՏԱՂԼԵԱՆ

Օ՛Ն , ՅԱՌԱՎ

Ահա բառ մը , որ թէեւ կարճ՝ բայց լեցուն է ներշնչումով : բառ մը որ ամենադժի յաղթութեան ճամբան կը բանայ : Այս էր Նաբոլէոնի կեանքին գաղտնիքը : ամէն դժուարութեանց ու վնասութեանց մէջ՝ «Յառա՛ջ» : Բոլոր հերոսներու գաղտնիքը կը լուծէ , կանոնն է որուն համեմատ ճշգիւ կը գնահատուին համօրէն սքանչելի յաջողութիւնները , յաղթական յառաջխաղացումները դէպի յաջողութեամբ , դէպի հանճար : «Յառա՛ջ» պէտք է ըլլայ նշանաբանը ամէնուն , ծերին ու երիտասարդին , հարուստին ու աղքատին , յաջողին ու անյաջողին :

«Օ՛ն , յառա՛ջ» Մի յուսահատի բնաւ : Բնաւ մի վնասի : ո՛րքան ալ մրրկալից ըլլայ երկինքը , ո՛րքան ալ մթին ըլլայ ճամբան , ո՛րքան ալ մեծ

(*) Այս տեղեկագիրները և ատենախօսութիւնները մէկ հատորի մէջ ամփոփուած լոյս տեսած են : Գինն է մէկ շիլին , թղթատարի ծախքով : Ունենալ փափաքողներ դիմեն առ

The Secretary of the W. S. C. F. , 93
Chaucery Lane, London W. C.

ըլլան դժուարութիւնները , ու ո՛րքան ալ յաճախակի ձախողութիւններ՝ «Միշտ յառա՛ջ» :

Եթէ բաղդը խաբած է քեզ այսօր , վաղը հաւատարիմ եղիր դուն անձիդ : Եթէ հարստութիւնդ թեւեր առած ու լքած է քեզ , լալով մի անցներ կեանքդ , այլ ել , կանգնէ , ջանա վերստին , դարձանէ կորուստդ նոր կորուով ու գործունէութեամբ : Եթէ ձախող սակարկութիւն մը խանգարած է գործառնութիւնդ , մի ծալեր ձեռքերդ , մի յուսահատիր , իբրեւ թէ ա՛լ ամէն բան կորսուած է , այլ ցնցուէ , ու աշխատէ աւելի կորովով :

Եթէ լքեն քեզ անոնք՝ որոնց վստահած էիր , մի վնասիր , մի լար , այլ «Օ՛ն , յառա՛ջ» : դառն ուրիշներ , կամ ինչ որ լաւագոյն է՝ սորվէ ներանձնանալ : Երէկուան անխոհմտութիւնդ թող իմաստուն ընէ քեզ այսօր :

Եթէ սէրդ ու համակրանքդ անապատը թափուած ջուրի պէս ըլլան , մի նստիր ու կենար որ մեռնիս ծարաւահիւծ , այլ «Յառա՛ջ» : գեղեցիկ ովսիս մը կը կենայ առջեւդ ուր կրնաս հասնիլ , եթէ կամենաս : Եթէ մէկը քեզ հանդէպ անհաւատարիմ գտնուած է , մի կրկնապատկեր չարիքը՝ անհաւատարիմ գտնուելով լուս անձիդ հանդէպ : Մի ըսեր թէ աշխարհ իր բանաստեղծութիւնն ու գեղեցկութիւնը կորսնցուցած է : Եթէ այնպէս չէ . նոյն իսկ եթէ այնպէս ըլլայ , դուն յօրինէ քեզ սեփական բանաստեղծութիւն՝ քաջ , ճշմարիտ , և ամէն բանէ վեր՝ բարեկրօն կեանքով մը ,

Մարգուան

(Թարգմ.) ԱՐՄԻՆԷ ԲԵՍՏԻՍ

ԲԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՐՈՒՄԸ

Անկողին ինկած օրէն իսկ համակրողներ իր մահիճը չըջապատեցին գլուխէն՝ մինչեւ ոտքը : Ոչ միայն ազգականներ՝ այլ եօթն պորտով օտարներ ալ : Այր կին , մեծ պզտիկ , գեղին մէկ ծայրէն միւսը մտնող եղնող էին , հիւանդ-տես այցելու : Մէկ հարցում կ'ընէին ամէնքն ալ . «Ի՞նչ ընենք որ աղէկնայ , շուտ աղէկնայ ջրէն» (Ջրարիան) : Մէկը դեղ կը թելադրէր , մէկը դեղի ետեւէն կեւրթար , ուրիշ մը բօխչիկին , և ուրիշներ լուր առնելու և հաղորդելու իր որպիսութեան մասին : Իր դրան վրայ մըջիւն-մարդերու եռուղեւ մը կար՝ «Ափսո՛ս է ջրէն» կը կրկնէին և զինք առողջացնելու , աղատելու ճարը կը նայէին անխտիր բոլոր զիւղացիք , Մոկցիք , Իսկ ինք իր ցաւը կը քաշէր առանց նոյն իսկ հեւալու : Կ'զգուշանար իր տառապանքին ծանրութիւնը արտայայտելու , չաւելցնելու համար վշտակցողներու սրտացաւը , սրտացաւը մանաւանդ իր սրտակից կենակցին , որ

հազիւ իրմէ պակաս կը հիւծէր իր հիւծման առջեւն առնելու ու եթէ կարելի էր իր տեղն հիւծելու համար Գիւղացիի մը երգիքին տակ այսչափ հաշիւ ու նուիրում գտնել, գոհիկ կարծուածնեւրու և կոչուածներու մէջ այսքան գորով ու փափկանկատութիւն, իրաւ որ հրաշք մըն էր...

Խնամքը շատ էր Զքրէին համար ու շատերու կողմէ, Բայց վերջապէս չպրծաւ ան: Մէկ կիրաւիին մինչեւ միւսը հազիւ դիմացաւ ու մեռաւ, աւաղ, զոհուելով փորահարութեան մը, որ այս տաք եղանակին մէջ այնքան շատ կայ հիմա այս անբիշկ քաղաքին և գիւղերուն մէջ:

Իր խօսքով արեւահար եղեր էր ինք: Յուլիսի վերջի տարապայման տաքերուն, դաշտերուն մէջ աշխատելու ատեն, ոտքերը աւազներէն ու գլուխը արեւէն խաչեր խանձուեր էին, այրուցքն ու կիզումը մինչեւ սիրան ու փորոտիքը հասցնելով: Անդադար ջուր կ'առնէր բերանը և դուրս կը թափէր, կ'ընկը արգելուած ըլլալով կարծեցեալ բժիշկէ մը...

Գիւղին ամբողջ բնակչութիւնը իր տունն էր և ապա իր գերեզմանը մահ պատահելէ ետքը, լացողներուն հետ լալու և իրենց համարումն ու գնահատութիւնը անոր մասին ընելու և խօսելու համար: «Ինչ անուշ մարդ էր», կ'ըսէր մէկը, «չգառնացաւ բնաւ ու չդառնացուց բնաւ օրին մէկը մէկուն սիրտը» «Շատ հացի տէր չէր՝ բայց հաց կը կերցնէր», կ'ըսէր ուրիշ մը: Երրորդ մը կ'ըսէր. «Հիւանդութեան ատեն ամէն բանէ կտրեր էր, բայց աղօթքէն կտրած չէր, աղօթքը աւելցուցած ալ էր» «Այսչափ տարի օր մը սիրտս կտտրած չէր, կծու խօսք մը ինծի կամ զաւակացս ըսած չէր», կ'ըսէր կինը: «Միթէ ուրիշին, օտարին, ըսած է», կը հարցնէր լսող մը: «Բաց գլխով արքայութիւն կ'երթայ», կը կանչէին ձայներ: «Թիւր էր, աշխատասէր էր, Խմբի էր, անսնդ էր», կը գտնէին ուրիշներ: Ամէն մարդու շրթունքին վրայ գոգքի խօսք մը, հակիրճ կենսագրական մը կար՝ որ մարդու մտածել կու տար—Ի՞նչ էր աս առաջին հասցէին ալ ասանկ խօսակեր:

Հարուստ չէր ու վարձուած խօսքեր չէին այս խօսքեր: Աշխարհիկ իմաստուններէն ալ չէր՝ ու ազդեցութեան արդիւնք չէին այս վկայութիւններ: Ինք իր գործին նայող, ուրիշին բանին չխառնուող մէկն էր: Ոչ ոք գիտէր ալ, անոր հիւանդութենէն ու մահէն առաջ, թէ ան սրտերու մէջ, իր սրտին մէջ այնչափ տեղ գրաւած է, այնքան գին ունի... Բարութեան բուրու մէջ էր անոր անձին իր բոլոր տիքը տարածուածը: Ու ասիկա աւելի այն ատեն

ղգացուեցաւ, երբ այդ բոլոր արտադրող ծաղիկը իր տեղէն խլուեցաւ, մահուան մանդաղովը կըտրուեցաւ, վերին եղեմը փոխադրուեցաւ: Իր կեանքն ու օրինակը հաստատեցին թէ «բարի աշունը շատ հարստութեանն և չնորհքը արծաթ ու ոսկիէն աղէկ է» Այո, աղէկ է:

Յիսուս յիսուս ու հինգ տարեկան էր: Այրի մը և երկու պզտիկ մանչեր կը թողու: Տեսանելի պաշտպան մը չունին: Բայց Անտեսանելին գիտէ իր գործը և զանոնք նախախնամելու կերպը:

Ես ինքս ալ իրմէ ու իր մահէն քանի մը բաներ սովորեցայ: Շատ չեն իր նմանները, Եւ երբեմն մարդ, մանաւանդ իբրեւ Աստուծոյ համար գործող Աստուծոյ մարդ, աշխարհի մէջ աղէկ մարդոց այս սովին վրայ նայելով՝ յուսահատ կ'ըլլայ: Կը մտածէ. Մեզք չէ իմ գործս այս գիւղին, քաղաքին, եկեղեցիին մէջ: Անպէտ մարդերը շատ են ու ամէն տեղ աչքի կը զարնեն: Անոնց զէջերուն տակ ծածկուած են հազուապէս աղէկներ: Բայց երբ, նոյն իսկ երբեմն, մարդ անոնց հանդիպի, միտքը կը փոխէ և կ'ըսէ իւրովի. «Իմ բոլոր աղօթքներս, իղձերս, ջանքերս ոչ միայն ի դուր վատնուած չեն, այլ նոյն իսկ բիւրապատիկ արժած ու վարձատրուած են, եթէ միայն այս մէկ հոգին ալ շահած ու շինած են»:

Զքրէն ինծի այդ միտք բերաւ: Ու միտք մ'ալ որ թէ՛ ինծի և թէ՛ ամէնուն բերաւ, սա էր: Ինչ անպին և անուշ է Բարութեան Բարութեան: Աստուած անով լեցնէ մեր կեանքերը, մեր տունները, գարոյները, եկեղեցիները, գիւղերը, քաղաքները, երկիրը... և աշխարհը, ամբողջ տիեզերքը,— ԲԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲՈՅՐՈՎԸ...

Դուք Քրիստոսի անոյ իտան էք...

Մոկուեք-Մուշ

ՄԻՋԱՆԵ Թ. ԳԱՐԻԿԵԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ

Հայ Լուս. աղջիկ մը Լատին մայրապետներ կուսակրօն և իրենց բախտակից ըլլալ յորդորեր են, և աղջիկը համոզուել և մայրապետ ըլլալու որոշում տուել է: Եթէ Օր. Բարունակեանին ծնողքը Բերայի չիտակ փողոցին մէջ աղմուկ չհանէին, անշուշտ այս իրողութիւնը հանրութեան ուշադրութեան անդամ չպիտի արժանանար: Բայց մեր լրագրութեան մէջ երևոյթը դիտուեցաւ օրուան մոտային համաձայն, այսինքն բողոքուեցաւ միայն Լատին մայրապետներու Բարութեան դէմ: Երբ սակայն աղջիկը հաստատուն մնաց իր որոշման վրայ, այլ ևս մեր լրագրութիւնը բողոքի պատճառ չունենար: Սակայն այս խնդիրը արժա-

նի է չատ աւելի լուրջ խորհրդածութեան: Օր. Պէտղորի անշուշտ պիտի չուզէր մայրապետ ըլլալ, եթէ մայրապետներու վարժարանին մէջ ուսած և անոնց խորհուրդներով ու խրատներով սնած չըլլար: Կոյսերու կուսակրօնութիւնը բարեբախտաբար Ներսէս Պարթև կաթողիկոսին օրով մեր եկեղեցւոյ մէջ Ս. Բարսղի ազգեցութեամբ ներմուծուած, բայց երբեք մեծ ծաւալ չէ ստացած: Նոյն իսկ Ս. Ներսէսի կուսանոցներու կոյսերը ստիպեց Պապը ամուսնանալ և վանքերէն հեռանալ: Այժմ միայն Թիֆլիզի և Պոլսոյ մէջ քանի մը կոյսեր ունինք, որոնք աղքատութեան կամ դժբախտ սիրահարութեան հետեւանքով ընկած են այդ անբնական կեանքին մէջ: Խնչը պիտի դրդէ ուսեալ, խելքը գլխին աղջիկ մը կուսակրօնութիւն ընդունելու. դաստիարակութիւնը: Եթէ Օր. Բարունակեան քոյրերու վարժարան չերթար, հաւանականաբար կուսակրօն չէր ըլլար: Հայ աղջիկները ստիպուած են սակայն քոյրերու վարժարանները յաճախել, քանի որ մենք աղջկանց օրինակելի վարժարաններ չունինք: Ազգը, կանանց միութիւնները, աղջկանց համար երկրորդական վարժարան մը հիմնելու կամ գոնէ եղած վարժարաններէն մէկը երկրորդականի բարձրացնելու համար ջանք մը չեն ըրած: Գովելի է այս տեսակետով կարապետեան էֆ.ի եռանդը, որ անձնական միջոցներով աղջկանց երկրորդական վարժարան մը բացաւ Պոլսոյ մէջ, ուր արդէն նմանօրինակ բազմաթիւ հաստատութիւններ ունին միւս աղջերք: Օր. Բարունակեանի պարագան երեւոյթ մըն է, որուն պատճառները սակայն թաքուցուած են Լատին դաստիարակութեան մէջ: Երեւոյթներուն առջեւ առնելու համար պէտք է պատճառները վերցընել, Հայ հոգեւորականութիւնն ալ անմիջապէս ազգայնական հանգամանք տուաւ խնդրոյն, մինչդեռ օրինական պատճառներ ունէր Հայ աղջիկը Լատին մայրապետներու ձեռքէն առնելու նոյնիսկ Պապական կոնգրակի մը համաձայն, որ 1894ին հրատարակուած է և որով կը պատուիրուի բոլոր Լատին միաբանութեանց, կրօնաւորական ընկերակցութեանց, արեւելեան ծէսով կաթողիկոսներ չառնել իրենց միաբանութեան մէջ: Արեւելեան ծէս ունեցողներ պէտք է մօտեն իրենց ծէսը ունեցող միաբանութեանց մէջ, Հայ Կաթողիկ Կաթողիկոսարանը դուրսէ պաշտպանէր Օր. Բարունակեանը, եթէ ան Կաթողիկ ըլլար: Որովհետեւ օրիորդը Հայ առաքելական է, այս պատճառով պատրիարքարանը, փոխանակ ութ օր մտածելու ժամանակ տալու, կրնար Պապական կոնգրակին տրամադրութիւնները յառաջ բերելով անմիջապէս Լատիններէն աղատել աղջիկը և նոյն իսկ քոյրերն ալ օրինապէս պատժել տալ Պապական նուիրակին միջոցաւ, անոնց Պապական պատուէրներուն դէմ ընդվզելուն համար:

Զարմանալի ընթացք մը կը բռնէ մեր մամուլին մէկ մասը յեղափոխականներուն հանդէպ: Տարի մը առաջ երբ Պոլսը ողորուեցաւ արտասահմանէն վերադարձող յեղափոխականներով, տեղական թերթերը ներքողի և շողոքորթութեան բաւական բառ չէին գտներ անոնցմէ յետնագոյն իսկ անմահացնելու համար: Անոնք ամէնքը զոհեր էին, հերոսներ, զիւցաղուններ: Ամէն Հայ փառք կը սեպէր անոնց հետ խօսիլ և ուրախանալ: Մոտան այդ էր աղատութեան առաջին օրերուն: Այժմ նոյն անձերը դարձան կրկին մարդասպաններ, ռճրագործներ, դատարկապորաններ, եւն: Ահա ձեզի վաստ մըն ալ, որ դարձեալ պայծառաւիայ կը ցուցնէ թէ Հայ մամուլը ընկած է, անկեղծ համոզման և առողջ դատողութեան տէր անձեր հաղուադէպ են և մեծ դժուարութեամբ կ'ապրին հոն, ուր ամէն ինչ հացի խնդրին և զրամի շուրջ կը դառնայ:

Պատրիարքարանի շրջանակին մէջ կարեւոր խնդիրներուն լուծումը օրինակելի դանդաղութեամբ յառաջ կ'երթայ: Ատանայի խնդրին մէջ անշուշտ Պատրիարքարանը մեծ յաջողութիւն մը ունեցաւ: Բայց միւս բոլոր խնդիրները դեռ առկա մնացած են: Դպրոցական խնդիրը, տուրքերու խնդիրը, բարեգործական հաստատութեանց և եկեղեցական-վարչական կազմակերպութեան խնդիրներէն և ոչ մէկը լուծուեցաւ: Երուսաղէմի մաքրագործումին հարցը Ազգ. Երեսփ. Ժողովի մաքրագործումին հարցը Ազգ. Երեսփ. Ժողովի այժմեան ընթացքին նայելով դեռ չատ երկար ամիսներ պիտի զբաղեցնէ Պատրիարքարանը: Նախարարաց խորհրդոյ յայտարարութեան հետ խոտոր կը համեմատի Ատանայի այժմեան կացութիւնը: Համոզուած ենք թէ կեդրոնական կառավարութիւնը մեզի չափ սրտանց կը բաղձայ այս խնդրին գոհացուցիչ լուծման, բայց տեղական պարագաներ անյաղթելի դժուարութիւններ կը յարուցանեն: Ձմեռը կը մօտենայ և այրած տունք դեռ չեն շինուած, թալանաւածներն ու կողոպտուածները դեռ դրամազուլու չունին գործի մը սկսելով իրենց պարէնը հայթայթելու համար, հազարաւոր որբեր և այրիներ դեռ անպատասպար ու դարձեալ որբեր և այրիներ դեռ անպատասպար ու չունեն մէկ ինչ՞: Պատրիարքարանը կարուկ ու վերջնական միջոցներով այս ցաւերուն դրական դարմանում մը չուզեր կամ չի կրնար հոգալ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաքի Նախարարներու խորհուրդը կիրառելի երկարորէն զբաղեցաւ Եւթնի խնդրով և իր որոշումները ներկայացուց Կայսերի Կ'ըսուի թէ որոշուած է մէկ միլիոն ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել և ամբողջովին Ատանայի երկրագործական ձեռնարկներուն յատկացնել, նաեւ Հայոց թագաւորի պատկերներ և «Կեցցէ Օսմ. Գոմիթէի Անգամները» վերտառութիւնը կրող սիկատի թուղթին մօտքը արգելել: — Երկուշաբթի Կայսրը նաւակով Սէրայպուրնու գնաց, անտի կառքով Պաղատա քէօլը, ուր այցելեց Մարգարէին նուիրական մնացորդները: Զօրեքչարթի էրթողը կայս. զբօսանաւով ուղեւորեցաւ Պրուսա, ուր զրկուած էին արդէն երկու վաշտ հետեւակազօրք և դուռնը մը հեծեալ զօրք՝ չքախումբ կազմելու համար, նաեւ զբահաւորներ՝ Կայսեր ժամանումը թնդանօթներով ողջունելու համար: Կայս. զբօսանաւուն ուրիշ զբահաւորներ ընկերացան նաւահանգիստէն, ժամը 4ին Կայսրը Մուտանիա ժամանեց և թնդանօթներով ողջունուեցաւ: Քառորդ ժամու հանդիսէ մը ետքը մտաւ կառախումբ իր հետեւորդներով և 7.15ին ժամանեց Պրուսա ժողովրդային խանդավառութեան անօրինակ ցոյցերու մէջտեղ: — Ներքին գործերու նախարարութիւնը, ամէն տեղ պատերու վրայ փակեցնելու նպատակով, գաւառները զրկեց Շէյխ իւլ Իսլամ էֆ.ի համերաշխութեան հրաւէրը, մամուլ օրէնքը և ելեւտական նախարար Ճավիտ պէյի այն ճառը, զոր Խորհրդարանին մէջ խօսեցաւ ելեւմտացոյցի յանձնաժողովին իբրեւ տեղեկագրեր: — Նոյն նախարարութիւնը քիչ օրէն պիտի աւարտէ ոչ-Իսլամներու զինուորագրութեան ցուցակները: 1299ին, 1300ին և 1301ին ծնածներ պահեստի բանակին մէջ պիտի ծառայեն, իսկ 1302—4ին ծնածներ գործօն բանակին մէջ, 1305ին ծնածներն ալ պիտի զինուորագրուին զինուորական պէտքերու համաձայն: — Զինուորական Վարժարանի այս տարուան չրջանաւարտ սպաներուն մէջ Յոյն մը կայ: — Դատական նախարար Նէճմէտին պէյ Յոյն երեսփոխաններուն յայտարարեց թէ կառավարութիւնը իր պատասխանատուութեան տակ պիտի գործադրէ Մակեդոնիոյ եղեցեցիներուն և դպրոցներուն օրինագիծը, թէեւ դեռ վաւերացուած չէ Խորհրդարանէն: — Վարչապետը Յոյն Պատրիարքարանի պատուիրակութեան շատ խիստ ոճով

խօսեցաւ մատուցուած վերջին տեղեկագրին վրայ: Ըսաւ թէ Պատրիարքարանը աղէկ չըներ կառավարութեան գործին խառնուելով, թէ ոչ դեսպանատուն է այն և ոչ հիւպատոսարան, և աւելի լաւ է որ իր կրօնական գործերով զբաղի: Երկրորդ պատուիրակութեան մը պատասխանեց թէ չափազանցութիւններ կան տեղեկագրին մէջ և թէ կառավարութեան համար անարգական է այն, բայց խոստացաւ հարկ եղածն ի գործ դնել: — Պատուրազմական նախարարութիւնը բաղմաթիւ ձի յանձնարարեց ի Հունգարիա Ե. զօրաբանակի (Սիւրիա) հեծեալներուն և թնդանօթաձիգներուն համար: Վճարումները պիտի ըլլան Օսմ. Պանքայի ձեռամբ: Դրամատան արդէն իսկ վճարուած է 40,000 ոսկի: — Ներքին գործերու նախարարը Ատանայի պետական նպաստի բաշխման մանրամասն հաշիւը պահանջեց, 16,000 ոսկիի բացը երեւան հանելու նպատակով: — Քեամիլ փաշա իր փափաքով հանգստեան կոչուեցաւ 5,000 դահ. ամսաթոշակով: — Պաշտօնատուներու վերակազմութեան գործը յառաջ կը տարուի: Ներքին գործերու պաշտօնարանէն 120 պաշտօնեայ արձակուեցան: Տպագրական տեսչութեան մէջ մնաց 1 տնօրէն, 2 քննիչ և 16 պաշտօնեայ, մինչ առաջ կար 70 պաշտօնեայ: Արձակուածներէն արժանաւորները նոր պաշտօններու կոչելու համար յանձնաժողով մը պիտի կազմուի: — Մայրաքաղաքիս Ռուս և Ֆրանսական դեսպանները չրջաբերականներով իրենց հիւպատոսներուն հրահանգ տուին սիրով վարուիլ տեղային իշխանութիւններուն հետ և ջանալ տեղւոյն վրայ կարգադրել ներկայացած խնդիրները: — Կ'ըսուի թէ Եգիպտոսի Խաիվը, որ Եւրոպայէ վերադարձաւ, զիմում պիտի ընէ որ այսուհետեւ Եգիպտոսի Դատարարը Եգիպտացի կրօնաւորներէն կարգուի, բայց հրովարտակը Սուլթանը տայ: — Հաւաստի աղբիւրքէ կը հերքուի Իշխաթի սա լուրը թէ Հանրօգուտ գործերու նախարար Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան հրաժարած է Վարչապետին առաջարկով: — Սէլանիկի վերաքննիչատեանի անդամ Բէմալ պէյ Բերայի ոստիկանութեան տնօրէն անուանուեցաւ: — Վաճառական Ապուտ էֆ. խոստացաւ տարեկան 100 ոսկի տալ 6 տարի իւրաքանչիւր մեծ զբահաւորի զման համար, 50 ոսկի իւրաքանչիւր յաճանաւի համար և 10 ոսկի իւրաքանչիւր ոմբակրի համար: — Շաբաթ Բերայի մէջ գումարում մը տեղի ունեցաւ Օսմ. տարրերու միջեւ համաձայնութիւն գոյացնելու նպատակով: Վաղուան համար ալ հրաւէր ուղղուած է Առ այժմ այս շարժման կը մասնակցին Թուրքեր,

Հայեր և Հրեաներ: Յետոյ պիտի հրաւիրուին Յոյներ, Պուլկարներ, եւն: — Եւեւոտական նախարարութիւնը Եգիպտական դրամատունէն 3 միլիոն ոսկի պիտի ստանայ, կ'ըսուի, ի հաշիւ 10 միլիոն ոսկինոց փոխառութեան մը, զոր օտար դրամատէրներու հետ պիտի կնքէ եւեւոտացոյցի բացը գոցելու նպատակով: — Օսմ. Խորհրդարանի գոյքերուն Զրահան փոխադրումը աւարտեցաւ: — Պոլսոյ կուսակալութեան համար հիմա ալ Էլզաֆի նախարարութեան պաշտօնատունը կը ցուցուի իբրեւ կեդրոնատեղի: — Բուժմանական շոգենաւով 600 զբոսաշրջիկներ եկան Կ.պոլիս: — Սոֆիայի նորընտիր Օսմ. դեսպան Աւրմ պէյ իր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ: — Նէճիպ Մէլհամէ էֆ. Փարիզ ուղեւորեցաւ: — Ենթասպաններու վարժարանն ընդունուիլ փափաքող 14—20 տարեկան ուսանողներ կը հրաւիրուին Զրահանի պալատան Պէշիկթաշի կողմի Փարմազ Գափու պահականոցը դիմել: Գիտնալու են համառօտ Օսմ. պատմութիւն, աշխարհագրութիւն և չորս գործողութիւն: — Զորեքշարթի Նախարարներու Խորհուրդը դուժարեցաւ Շէյխ իւլ Իսլամին նախագահութեամբ: — Նոյն օր տեղի ունեցաւ Նորատունկեան էֆ.ի դատը Թաֆէի արտօնատէր Հիւսէյին Ճահիտ պէյի դէմ: Նախարարին փոխանորդը Հիւսէյին Մէլիմ պէյ յայտարարեց թէ իր փոխանորդեալը ետ կը կենայ 4,000 ոսկի տուգանքի պահանջումէն, շատ յարմար չդատելով պատիժ մը բարեքի միջոց ընել: Դատարանը վճռեց որ երկու կողմերը իրենց ըսելիքին ամփոփումը ներկայացնեն: Երկրորդ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ չորեքշարթի

Նահանգներ. Այվալըզի մետրապոլիտը վեց ամիս բանտարկուելու դատապարտուեցաւ Օսմ. երկրին մէջ արգելուած զէնքի ներածումը ղիւրացուցած ըլլալուն համար: — Իզմիրի խափանեալ Բրայթթի թերթին տնօրէն Մ. Սթամատթիս դատ բացած է Ներքին գործերու նախորդ նախարար Ֆէրիտ փաշայի դէմ՝ զանիկա նկատելով պատճառ իր թերթին ջնջման, և կը պահանջէ 3,113 ոսկի վնասի հատուցում: — Վանի աշիւթ գունդին հրամանատար Միրիլիմ Էսատ փաշա պաշտօնանկ եղաւ: — Ատանայի բոլոր զինուորական, քաղաքական և ոստիկան զինուորներու պաշտօնէութիւնը պիտի փոխուի Այդ քաղաքին, Սնթաքիոյ և Մարաշի մէջ պատերազմական վիճակը պիտի վերնայ մօտերս: Նաեւ Բ. Դոնէն արտօնութիւն խնդրուած է արձակել Ատանայի բէտիֆ զինուորները: — Վերջնապէս որոշուած է Պաղտատի երկաթուղին Իսթէնտէրունի ճամբով շարունակել: — Մէրսինի

մէջ բացուեցաւ Տէյզէ Օրէնք Պահէ նորահաստատ ճիւղը Օգոս. 23ին: — Սէլանիկէ կը հեռագրուի թէ Դոսովայի հիւսիսային կողմէն առնուած լուրերը նպաստաւոր են: Ճավիտ փաշա կը յոստայ թէ զին. գործողութեան հարկ չմնար Իփէքի գաւառին Թրկովիշթա գաւառէն անդին: Ալպանիացւոց քարաշէն 130 աշտարակները քանդուած և ապստամբ պետերը ձերբակալուած են: Ճավիտ փաշա սկսած է ոմբակոծել Ռոկովայի ամրոցները: — Ափրիկեան Տրիպոլիսի կուսակալ և զինուորական հրամանատար անուանուեցաւ Գոսովայի կուսակալ Զօր. Հիւսնի փաշա: — Իզմիրի մէջ 200 վաճառականներ ժողով մը գումարեցին և որոշեցին իրենց ստորագրած փոխանակագիրները չվճարել պոլքթի պատճառաւ: — Տեղատարափ և կարկտախոն անձրեւ իջաւ անցեալ չորեքշարթի Սէլանիկի մէջ և չրջակաները: Մշակուած դաշտերը մեծապէս վնասուեցան: Տուն մը փլաւ: Կ'ըսուի թէ երկու մարդիկ ալ մեռած են: — Ատանայի զին. ատեանը դատապարտած ըլլալով Ատանայի նախկին կուսակալ Ճէվատ պէյը, և զին. հրամանատար Բէմզի փաշան, Ներքին գործերու նախարարութիւնը պահանջեր է ատոնց մասին պատրաստուած վճարգիրը: — Սէլանիկէ կը հեռագրուի թէ չաբաթ գիշեր երբ Պուլկար կուսակցապետ Սանտանօքի, Իվան Իսթոֆ և ուրիշներ Օսմ. Դրամատան մասնաճիւղին մօտ Վարտար ճաշարանէն դուրս ելլելով դրամատան առջեւ եկան, անոնց ետեւէն հրացան արձակուեցաւ, և Սանտանօքի աջ ուսէն, ընկերը Իսթոֆ ալ ձախ սրունքէն վիրաւորուեցան: Ոճրագործները, երեք Պուլկարներ, ձերբակալուեցան: Սանտանօքի ճանչցաւ իր վրայ զէնք պարպողները, որոնց մէկն էր Սարաֆօպի կուսակցութեանէն Ալեքսանտր Վասիլիւ, որ երեք օր առաջ Սէլանիկ եկած էր Միւսները Ֆիլիփ Թանաշ և Իսլամացած Պուլկար Բէմալ: — Ֆարգինէ Ժամանակի կը դրէ Գէորգ Մուրատեան թէ Սահմանադրութեան շնորհիւ գաւառներու գիւղերը ազատուած ըլլալով աղա-պէյերու ազդեցութենէն, որուն պատճառաւ «աշար» շատ աժան կը ծախուէր կառավարութեան կողմէ, այս տարի տէրութեան գանձը մեծ շահ կ'ունենայ: Կ'ըսէ թէ, մինչ անցեալ տարի Հաղրոյի գաւառակին աշարն էր 554,470 դահ., աղնամը 162,748, այս տարի առաջինը 1,193,648 է և երկրորդը 244,008: Ծան. 722,411: Կը հետեւցնէ թէ այս հաշուով միւս տեղերու եկամուտն ալ աւելի պիտի ըլլայ: — Պրուսայի Կայս. քէօկը հեռաձայնով Կ.պոլսոյ հետ կապակցուեցաւ: — Եէմէնի կուսակալը լիա-

զօր իշխանութիւնն ուզած է ղինուորական միջոցներու զիմելու և միանգամ ընդ միշտ նուաճելու համար Պէտէվիներու ապստամբութիւնը: — Փրիշթինայի Օսմ. երեսփոխան Հաճի Մուսթաֆա էֆ. մեռաւ: — Ատանա պիտի ղրկուին հակահեղինջ գործիքներ իրեն ղգուշական միջոց: — Թաւ կը գրէ թէ Սանաայի ռազմանիւթի մթերանոցին վրայ գործուած յարձակումի մը լուրը կը հաստատուի: Պայթումի միջոցին 172 Թուրք ղինուոր մեռած են: Իմամ Եահեա սուրբ պատերազմ կը քարոզէ Թուրքերուն դէմ: — Նախորդ հինգշաբթի գիշեր ժամը կէսին Գէօմիւր կայարանէն (Այաքն) մեկնող կառավարմը, որուն մէջ 200 ուղտապաններ կը գտնուէին, Ղազի էմիր հանդիպելէ ետեւ գծէն դուրս ելեր է և ուղտապանները ծանրապէս վիրաւորուեր են: Այտընի կուսակալութիւնը ոստիկաններ և առողջապահական քննիչներ ղրկեց արկածին վայրը: — Այտընի նահանգին նոր կուսակալ Մահմուտ Մուխթար պէյ իր պաշտօնատեղին ժամանեց: — Յունարէն Փալէթի թերթը կ'ըսէ թէ Հելլէն դրօշը թէեւ վար առնուած է Հանեայի բերդէն, սակայն կիրակի օրերը կը պարզուի պաշտօնական բոլոր հաստատութիւններուն վրայ: — Նէմիլզատէ Թահսին վաշա՝ յի եղբայրն առեւանգողները, ամէն ալ Յոյն, ձերբակալուեցան Էտէմիտի Ավճըար գիւղին մէջ: — Ապստամբապետ Իսա Պոլաթին ճափտ փաշայի հետապնդումներէն հարկադրուեցաւ Մոնթենէկրօ փախչիլ: — Ատանայի Պատերազմական ատեանը տեղւոյն Իլէթաթթի խմբագիրը, Իսսան Ֆիքրի, Ֆիզան և Երեւելիներէն Պաղտատի Ապտուլ-Գատէրը Գասթէմուրի աքսորել վճռած է, կ'ըսուի: Իսկ մահուան դատապարտած է Քիլարզատէ Ահմէտ, Իսմայիլ, Տէլի Ահմէտ, Ազմի պին Համզա, Ալի Վէյսի, Ապտուլահ Լաթիֆ, Սիւլէյման, Բէշիտ Չափուշ, Եուսուֆ Չափուշ, Պաղ-ճի Խալիլ Չափուշ անուն անձերը, և 15 տարի բանտարկութեան՝ Իսմայիլ պին Ալին և Տէմիրճի Ահմէտը: Ասոնք Ատանայի խոռվութեանց միջոցին Սիսի կեղրոնը և Ապտի օղու գիւղը այրած, բնակիչները սպաննած և գոյքերը կողոպտած են: — Ճակատամարտ տեղի ունեցաւ Նէմոի մէջ Իպնէս Սուուաի և Իպնէս Բէշիտի մարդոց մէջտեղ, երկու կողմն ալ մեծ կորուստներ ունեցան:

Աւետ. Ժող. Կէտիկիփաշայի Կիրակնօրեայ Դպրոցը պիտի վերաբացուի վաղը (կիրակի), Սեպ. Տ, ժամը 1.30ին (Ը. Ե.), Հետեւեալ օրը, երկուշաբթի, պիտի վերաբացուի ցերեկեայ դպրոցը: Ասոնք որ խնդրանք մը ունին կամ կ'ուզեն աշակերտ տալ

դպրոցին, կը խնդրուի որ դպրոց հրամեն կէսօրէն առաջ ժամը 7.30—8.30 (Ը. Ե.) կամ կէսօրէն ետքը ժամը 1—2, Կ. Պ. Տոբէնահէ: — Անաթոլիա Գողէճի դասատուներէն Կիւլեան Գէորգ էֆ., Տաղեան Արշակ էֆ. և Պարսամեան էֆ., որ մայրաքաղաքս կը գտնուէին արձակուրդով, երեքշաբթի մեկնեցան դէպ իրենց պաշտօնատեղին:

Հայ Ժող. Պատրիարք Հայրը Խառն Ժողովի շաբաթ օրուան արտասովոր նիստէն ետքը քանիցս Բ. Դուռը գնաց Կիլիկիոյ և Զէյթունի կացութեան վերաբերեալ հեռագիրներ ներկայացնելու համար, Ներքին գործերու նախարարը անմիջապէս Մարաշի պատերազմական ատեանին հեռագրեց ետ քաշել Զէյթուն ղրկուած զօրքերը: Ատանայի մէջ նոր դատապարտուած չորս Հայերու համար խոստացաւ կարելին ընել: Իսկ Արմաշի Միւտիքին հեռագրեց վանքին վերադարձնել Մուհաճիրներու կողմէ գրաւուած անտառները և չլթայակապ Պոլիս ղրկել յանցաւորները: — Հաճնի առաջնորդ Տ. Ներսէս Վրդ. Դանիէլեան, որ ձերբակալուած էր, Էրզրն փոխադրուած է: — Գողանէ կը հեռագրուի Պատրիարքարան թէ գիւղացիներ սպաննող և կողոպտող ոճրագործները դարձեալ ազատ արձակուած են: Թարսուսէ կը հեռագրուի Պատրիարքարան Օգոս. 12/27 Թուականով թէ հակառակ կառավարութեան պաշտօնական յայտարարութեան թէ Հայերը պատասխանատու չեն ջարդերուն դեռ պաշտօնապէս հաղորդուած չէ հոն այս հերքումը և Հայեր դարձեալ կը բանտարկուին իրեն ջարդի պատասխանատուներ: — Կիլիկիոյ Կաթոլիկիոսն ալ, աղիողորմ բառերով պատկերացնելով իր ցիրուցան հօտին տխուր վիճակը և անձամբ տեսած ըլլալով ոճրագործներու, Կուսապիղծներու, առեւանգիչներու, հրձիգներու և աւարառուներու տակաւ ազատումը և միւս կողմէ հարկւրաւոր անմեղ Հայերու և Թուրք գիւղացիներու ձերբակալումը և բանտարկումը, անաչառ արդարութիւն պահանջած է Վարչապետէն և Ներքին գործերու նախարարէն: — Փարիզի Հայոց հովիւ Տ. Վրաժապուհ Հայրը կը հերքէ սա զրոյցը թէ միլիոնատէր մը անոր խոստացած է ազգին կտակել իր հարստութիւնը, որու վրայ քանի մը հարուստներ ալ պիտի բարդեն իրենցը: — Վանէ կը հեռագրուի թէ տեղւոյն Բաղաք. Ժողովի ատենապետ Նշան էֆ. Գալճեան անպարտ արձակուած է ամբաստանիչ ատեանէն, իսկ Աղթամարի ատենապետ Յովսէփ և Գրիգոր Շաղիկեան դատի պիտի ենթարկուին եղեռնական յանցանքով: — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը Պէյրութ ժամանած է: — Անտիօքի Տ. Արմենակ քահանայն սպաննող և պատարագի ոսկեհոս շուրջառը Եկեղեցիէն առնող

Ջարաֆիտին օղու Տաիդ պին Իսմայիլ 10 տարուան, իսկ Թալանիչ Էմին պին Մէհմէտ 3 տարուան թիապարտութեան դատապարտուեցան: — Տէօրթ Եոլցի Պայրազտար Գրիգորի որդի Գէորգի և քնոորդոյն Սարգիս Պօղոսեանի սպանիչները, հեծեալ ոստիկան Ալի ձիւպէկ Մէհմէտ և Աթա պին Մէհմէտ, մահուան դատապարտուեցան: — Տիգրան Թաղէոսեան, որ Ապրիլի խռովութիւններուն միջոցին տունէն զէնք արձակելով առանց կանխամտածութեան սպաննած էր 15 տարեկան մանչ մը և անծանօթ Արար մը, 15ամեայ թիապարտութեան դատապարտուեցաւ և վճիռը վաւերացուեցաւ Կայս. հրամանով: — Պատրիարքարանը, իմանալով թէ Լոնտոնի ապահովագրական ընկերութիւնները թէեւ սկզբունքով կը մերժեն հատուցանել Ատանայի հրկիզեալներուն վնասները, տրամադիր են օգնութիւն մը ընել, Եւրոպա մէկը պիտի զրկէ, յանուն ազգին ղիմումներ ընելու համար ի նպաստ արկածեալներուն: — Պատրիարքարանն արտօնուեցաւ քառորդ ոսկինոց 6,000 տոմսակով վիճակահանութեան մը ձեռնարկել ի նպաստ Ազգ. Հիւանդանոցին: — Ատանայի արկածեալներուն համար Սէլանիկի մէջ տրուած նուագահանդէսին արդիւնքով (1,000 ոսկի) Ատանայի մէջ որբանոց մը պիտի բացուի Սէլանիկի անունով: — Ազգ. Վարչութեան հրաւէրով հաւաքուած Հայ բժիշկները մասնախումբ մը կազմեցին, որ պիտի ուսումնասիրէ Ազգ. Հիւանդանոցին արդի բժշկական վիճակը և հաստատութեան վերակազմութեան համար ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ: — Կտակներու հոգաբարձութիւնը ձեռնարկած է արձանագրուած բոլոր կտակները քննել տեսնելու համար թէ աղքատ ուսանողներու ի նպաստ ինչ գումարներ կան կտակուած: Այս առիթով Հայերէնի կը թարգմանուին Ռուսերէն և օտար լեզուով գրուած այլ կտակներ: — Պետական վարժարանները մտնել փափաքողներուն Թուրքերէնը զօրացնելու նպատակով Ուսումնական Խորհրդին կողմէ մասնախումբ մը կազմուեցաւ, որ ձեռնհաս իշխանութիւններուն ղիմեց քննելի առարկաներուն ցուցակը և ուրիշ բացադուրութիւններ ստանալու համար: — Ազգանուէր Հայունհացի Մշոյ բարձր. նախակրթարանին տեսուչ օր. Իսկուհի Զիթճեան իր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ ձեռագործի ուսուցչուհի Մշեցի Տիկին Սաթենիկ Սիրունի հետ որ Ամերիկայէ նոր վերադարձաւ: — Ծանօթ փաստարան Հմայեակ էֆ. Խոսրովեան ազգ. երեսփոխան ընտրուեցաւ Իւսկիւտարէ: — Դատական նախարարը պաշտօնագրով մը ծանոց Պատրիարքարանի թէ Երուսաղէմի Պատր. Տեղապահ Տ. Դանիէլ Յակոբեանի պաշտօնը հաստատուած է: — Ներքին գործերու նախարարութեան լարի խոստումները Պատրիարքարանի կողմէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, Հայէպի առաջնորդական փոխանորդին, Զէյթունի Կաթողիկոսական տեղապահին, և Մարաշի առաջնորդին հաղորդուեցան հեռագրով, Յանուար. Կրետական խնդրին Յունպատանի

համար անհաճոյ երեւոյթ մը ստանալէն ի վեր զժգոնութիւնը սաստկացաւ երկրին մէջ: Վերջապէս անցեալ չարթու գինուորական վերակազմութեան ջատագով սպանները և գինուորները և բաւական ժողովուրդ յայտնապէս ըմբոստացան: Աթէնքէ դուրս հաւաքուելով իրենց պահանջումները բանաձեւեցին Վարչապետին և Թագաւորին ներկայացնելու որոշմամբ: Վարչապետը մերժեց ընդունիլ սպաններուն պատուիրակութիւնը և Երեսփ. Ժողով գումարելու առաջարկը, և ստիպուեցաւ հրաժարիլ: Թագաւորն ընդունեցաւ անոր հրաժարականը և Մարմինիսալի յանձնեց դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Նոր դահլիճին կազմութենէն անմիջապէս ետքը ընդհանուր ներում հրատարակուեցաւ, որով բոլոր զօրքերը և սպանները իրենց զօրանոցները վերադարձան: Հեռագրի մը համաձայն որոշուած է քսան օրէն գումարել Երեսփ. Ժողովը, ի նկատ առնելու համար ծովային ու ցամաքային ոյժերու վերակազմութեան ծրագիրը, որ լիովին կը համապատասխանէ սպաներու փափաքներուն: Մայրաքաղաքի Յոյն դեսպան Մ. Դրիփարիս յայտարարեց վարչապետ Հիւսի փաշայի և Արտաքին գործերու նախարար Րիֆաթ փաշայի թէ նոր դահլիճին քաղաքականութիւնը յարկնման պիտի ըլլայ նախորդին քաղաքականութեան, և թէ այս շարժումը ներքին խնդիրներու միայն կը վերաբերի և ընաւ առնչութիւն չունի արտաքին քաղաքականութեան հետ: Նոր հեռագիրներ անորդութիւնը վերահաստատուած կը ցուցնեն, և խստիւ կը հերքուի սա զրոյցը թէ ունէ հակակրօնութիւն կայ արքայական ընտանիքին դէմ: Իշխաններէն ոմանք ձամբորդութեան եղան:

Օղանաորդութիւն. Պէթընիի (Ֆրանսա) փորձերուն մէջ, որոնք չարթի մը տեսնցին, Մ. Ֆարման Շամբանի և Բէմզ քաղաքի մեծ մրցանակը չահեցաւ, 180 հզրմթ. հեռաւորութիւն մը 3 ժամէն, 4 վայրկեանէն և 36 2/3 երկվայրկեանէն կտրելով: Մր. Քրթթիս արագութեան մրցանակը չահեցաւ 30 հզրմթ. կտրելով 26 վայրկեանէն և 40 1/3 երկվայրկեանէն: Կորաւն Պէնէթի ոսկի բաժակին մրցման համար 150,000 հանդիսատես հաւաքուեցան և յոյս կար թէ Մ. Պէրթի պիտի չահէր, բայց անպաշտօն փորձի մը մէջ անոր օգանաւն այրեցաւ արկածով և ինք ալ բաւական վնասուեցաւ: — Գերմանիոյ մէջ Զէյթի Գ շարաթ դէպ ի Պերլին չուելու միջոցին յապաղում մը ունեցաւ Քրիմիցաւի և Ալթէնպուրկի միջեւ: Բայց Պիթըրֆիլտէ հեռագրեց Կայսեր թէ կիրակի եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ, կէսօրին պիտի ժամանէ Թէմիէլիովի մարդարանը, ուր և հասաւ արդարեւ ճիշտ ժամանակին և զանազան շարժումներէ ետքը վար իջաւ խանդավառ ցոյցերու մէջտեղ:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՅԱՐԱՐԵՒ Ա. ՅԱՐԱՐ ՊՅՈՒՆԵՆ

Ճիշտագրեալ եղաւ շուրջ Ամերիկայի խան

ՀԱՅՈՐ ԿԲ.
ԹԻՒ 36

ԼՐԱՐԱԺՆԻ
ՅԱՒԵԼՈՒԱՄ

1909
Սեպ. 6

Մայրաքաղաք. Օսմ. կառավարութեան վերջին ծանուցագիրը գոհացում տուած է Կրետէի պաշտպան չորս տէրութիւններուն: — Ետիվը, որ Սուլթանին հրաւերով Պրուսա գնաց, այսօր Եգիպտոս կ'ուղեւորի, որպէս զի ըստ սովորութեան կարենայ Աղեքսանդրիա գնաւորել Բամազան ամսուն և հացկերոյթի հրաւիրել Մոտրին Եգիպտոսի երեւելիները: — Բերայի կառավարիչ անուանուեցաւ Մանուէլ Շէվքէթ փաշայի թիկնապահ զեր գնդապետ Մուհիթտին պէյ: — Հանրագումար գործերուն նախարարութիւնը որոշեց մէյմէկ սակարան հաստատել Սամսոնի և Տրապիզոնի մէջ: — Ձեռնհաս իշխանութիւնը հարցման մը պատասխանեց թէ, ցորչափ պաշարման վիճակը տեւէ, արգելուած զէնքերը ըստ օրինի կը գրաւուին, ո՛ւր ալ զգտնուին: Օտարահպատակները բացառութիւն չեն կազմեր: — Պատերազմական նախարարութիւնը կարգադրութիւններ ըրաւ Լիբանանի ապստամբ Տիւրքիները նուաճելու համար: — Լա Թիւրքէ կիմանայ թէ 6 միլիոն ոսկիի փոխառութեան մը համար բանադնացներ պիտի դրկուին Ամերիկա: — Ինքնակառն խմբագիր մը Ներքին գործերու նախարարէն ստուգած է թէ Վարչապետը Նորատունկեան էֆ.ի առաջարկած է որ հրաժարի: Բայց Նորատունկեան էֆ. չէ հաւանած: Խնդիրը պիտի լուծուի հրաժարմամբ կամ Վարչապետին, կամ Նորատունկեան էֆ.ի քանի որ միւս նախարարները կը յայտարարեն թէ չեն կրնար գործակցիլ Նորատունկեան էֆ.ի: Ներքին հաւանական կը կարծէ որ ձափառ կամ թալաթ պէյ վարչապետ ըլլայ: — Մաքսատուրքը հարկերէն 4 աւելցնելու խնդրով դադող յանձնախումբը, որ կը բաղկանայ Արտաքին, Երեւմտական և Հանրագումար գործերուն նախարարներէն, հինգչաքթի դումարեցաւ Արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատան մէջ: — Գերմանական զեւապան Պառոն Մարչալ Յոն Պիպլըշթայն, որ արձակուրդով բացակայ էր, մայրաքաղաք վերադարձաւ: — Իւսկիւտարի և Գաւաքէօյի ոստիկանական պահականոցներուն և Իւսկիւտարի կառավարչական ու Սէլիմիէ զօրանոցին միջեւ հեռաձայն հաստատուեցաւ: — Պոլսոյ կեդրոնական բանտէն ու Բերայի և Իւսկիւտարի բանտերէն ազատ արձակուեցան ամէն անոնք որ ձերբակալուած էին Սամանադրութեան հռչակումէն առաջ գործուած ոճիրներու պատճառով:

Նախագիւր. Կրետէի գործադիր իշխանութիւնը, պաշտպան տէրութիւններուն տուած ըլլալով անոնց պահանջած գրաւոր հաւաստիքը թէ Հանեայի ամրոցին վրայ պիտի չպարզուի Հելլէն զօրը, և թէ խնդրութեան վտանգը վերցած է, միջազգային զօրքերը իրենց շողանաւները քաշուեցան: — Թարսուսի Գողթուգ դիւղը աւարած և ընակիչներուն սպանման մասնակցած Մուլա Ալի ձերբակալուեցաւ և պատերազմական ատեանին կողմէ դատապարտուեցաւ: — Ատանայի փոխ կուսակալ Ճէմալ պէյ Օգոս. 29 թուականով հեռագրած է Ներքին գործերու նախարարին թէ հոն խառն յանձնաժողով մը կազմած է որ կատարուելու գործերու մասին որոշում մը պիտի տայ, թէ իր առաջարկին վրայ որոշուեցաւ կառավարութեան կողմէ և անոր հակողութեան ներքեւ ընդհանուր որբանոց մը հիմնել, թէ ինք անոր ծախքին համար հանգանակութիւն պիտի կատարէ, թէ Իսլամ ժողովուրդը խոստացաւ այս նպատակաւ կարեւոր նպաստներ հայթայթել: Կը կարծէ թէ 20—30 հազար ոսկի պիտի հաւաքուի, և մինչև որ տուներ շինուին, վրաններու ներքեւ ընկող ընտանիքները պատսպարելու համար մէյմէկ սենեակ կը պատրաստուի: Ատանայի և Պաղէի շինութիւնները սկսան: Երկու օրէն բոլոր գաւառակներու մէջ գործի պիտի ձեռնարկուի: Պատերազմական Գ. ատեանի Նախագահ Իսմայիլ Յազըլ փաշա իր գործերը աւարտած նկատելով դէպի Պոլիս մեկնեցաւ: Համոզուած եմ որ, կ'ըսէ, նախորդ մաղպաթաններուն վճիռները հաստատելով գործադրելէ ետեւ գործերը բոլորովին կարգի պիտի մանեն: Երեք օրէն քննական պտոյտ մը պիտի կատարեմ արկածեալ վայրերը: — Կայսրը հինգչաքթի այցելեց իր նախնեաց դամբարանները և Պրուսայի շահեկան վայրերը: Ուրբաթ իր աղօթքը Ուլու Ճամիի մէջ մատոյց և այցելեց ցուցահանդէսը: — Նայե Ֆրայե Փէշէ կիմանայ թէ եկեղեցիներու օրէնքը անխափան գործադրել կարենալու և Ալպանիոյ շփոթութիւնները բոլորովին բառնալու համար, նաեւ նկատի առնելով Յունաստանի դէպքերը, ամբողջ Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ պատերազմական վիճակ պիտի հրատարակուի: — Ավստրիոյ մէջ ազատական կուսակցութեան և Օսմ. Բոմբիթէին մէջտեղ համաձայնութիւն դրոյացնելու համար ժողով մը տեղի ունեցաւ Օսմ. Բոմբիթէին ծրագիրը երկրին համար աւելի օգտակար դատուեցաւ, ազատական կուսակցութեան անդամները Բոմբիթէին յարեցան ու Իտալիա փախած ազատականներուն վերադարձին համար միջոցներ խորհուեցան: — Ե՛մէնի

կուսակալին և տէֆթէրտարին խնդրանքով կէս միլիոն դահ. ղրկուեցաւ Եէմէն: — Էրզրումէ կը հեռագրուի թէ Ալաշկերտի Ապատ գիւղին մէջ հեղեղանման կարկուտի մը յաջորդող ողողումին պատճառաւ փնայան երկրագործական բերքերը: Բաղմաթիւ ոչխարներ ալ կորսուեցան: Նմանօրինակ բաւական վնասներ կրեցին նաեւ Եէնի Գարիէ և Օվաճըզ գիւղերը: — Որոշուեցաւ Ներքին գործերու նախկին նախարար Բէշիւտ Աքիֆ փաշան Սիւրբոյ կուսակալ անուանել և Սիւրբոյ կուսակալ Նազըմ փաշան Արքիպեղազոսի կուսակալ: — Հալէպէ Օգոս. 23 թուականով կը գրեն Լ. Թէ-բէի թէ հանրային ապահովութիւնը աննախանձելի է և արմտիքի գինը հետզհետէ կը բարձրանայ: Գաղաքին մէջէն անցնող միակ գետակին ջուրը իր ճամբէն դարձուած է բրինձի արտերը ոռոգելու համար: Ուստի քաղաքին բոլոր պարտէզներուն մէջ ո՛չ բանջարեղէն կայ, ո՛չ պտուղ: Վաճառականութիւնը կայուն վիճակ ունի ճամբաներու անապահովութեան պատճառաւ: Անտիոքի մէջ քանի մը երեւելիներ ձերբակալուեցան: Մարաշէ Ամերիկա գաղթողներուն թիւը 60ի կը հասնի: Պատերազմական տեսանք մշտնջենական բանտարկութեան դատապարտած է 18 հոգի նախկին միւլթէսարըֆին սպանութեան գործին առթիւ: Դատապարտակներուն մէջ կը գտնուի Հայ երեւելի մը, Աւետիս Խուլագեան, որ երկուքուկէս ամիս պիտի բանտարկուի: — Նէճտ ղրկուած Օսմ. զօրքերը յարձակեցան ապստամբ Արաքներուն վրայ, որոնք անապատ փախան: Պատրայի կուսակալը երկու վաշտ զօրք խնդրեց: — Պատրայի մէջ կուսակալը հրամայեց է տեղական թերթերուն ձեռագիրները քննել նախապէս և յետոյ հրատարակել: Թերթերը դադրեցուցեր են իրենց հրատարակութիւնը, իբրեւ բողոք գրաքննութեան այս հաստատման դէմ: — Տէպրէի երեսփոխան Իսմայիլ փաշայի տեղ ընտրուեց է զինուորական բժիշկ զնդապետ Սիւլէյման Նաման: — Սէլանիկի կուսակալութեան ենթակայ գաւառներէն և գաւառակներէն ոմանց մէջ պատրաստուած են 20էն մինչեւ 26 տարեկան ոչ-Իսլամներու ցուցակները՝ զինուորագրութեան համար: Սէլանիկ կեդր. գաւառն ալ մէջը հաշուելով՝ 12 տեղերու ոչ-Իսլամ նոր զինուորներու թիւը կը հասնի 13,000ի: Սէլանիկ քաղաքին և շրջականերուն մէջ զինուորագրութեան տարիքն ունեցող ոչ-Իսլամներու թիւը 3,500 կը հաշուուի: — Սէլանիկէ Օսմանիէ Լոյսի կը հեռագրուի երկուշաբթի օրուան թուականով թէ Ապտ իւլ Համիտ, կ'երեւի թէ, անքուն

գիշերներ կ'անցնէ և անհետեւ խօսքեր կ'ընէ: Խնք-գինը կը մեղադրէ թէ այդքան աճապարանքով դործեց: Այս գրողուած վիճակը և անկէ առաջ եկած աքնութիւնը մեծապէս տկարացուցած են անոր առողջութիւնը:

Հայ Ժող. Խառն Ժողովը չորեքշաբթի օրուէն Ներքին գործերու նախարարին գրութիւն մը ղըրկել Կիլիկիան քաղաքներէ հասած հեռագիրներու համար՝ ձերբակալութիւններու և հանրային գրաւումներու նկատմամբ: — Նոյն օր Փրանսական զեապանը Պատրիարքարան եկաւ: Բայց Պատրիարքը չգտնելով՝ այցաքարտը թողուց: — Հինգշաբթի Պատրիարք Հայր Գարաեան և Շահրիկեան էֆենդի և Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի այցելութիւն տուաւ և խնդրեց 40 Զէյթունցիներ ձերբակալու համար Մարաշ ղրկուած զօրքերը ետ կանչել: Շէվքէթ փաշա պատասխանեց թէ ինք այլեւս չխառնուի այդպիսի գործերու: Բայց խոստացաւ խօսիլ Պատերազմական նախարարին, որու կը պատկանի իրաւասութիւնը: — Եողղատէ կը հեռագրուի Պատրիարքարան Օգոս. 30 թուականով թէ կարօտութիւնը ծայր աստիճանի հասած է հոն և վտանգ կայ որ մահերու ալ պատճառ ըլլայ: — Պայպուրդէ ալ կը հեռագրուի թէ ազգ. գործերը անկեալ վիճակ ունին հոն, դպրոցները փակ են և առաջնորդարանը լքուած է: — Ազգ. վարչութիւնը, Երուսաղէմի Պատր. Տեղապահ Դանիէլ Մ. Վրդէն լսելով թէ հաշուեպահանջ վարդապետները իրենց գրաւեալ դոյքերուն նկատմամբ կարգադրութիւն մը խնդրած են, լսելով նաև Տեղապահին նախադոյն առաջարկները, գործելու լիազօր իշխանութիւն տուաւ անոր՝ վարչութեան հրահանգներուն սահմանին մէջ: — Վանայ Առաջն. Տեղապահը Օգոս. 4 թուականով կը գրէ Ս. Հայրապետին թէ վասպուրականի գաղթականներէն անոնք որ վերադարձան՝ իրենց հողերուն տիրացան, թէ արդի կուսակալը լաւ տրամադրութիւններով օժտուած է, հողային խնդրին մեծ կարեւորութիւն կու տայ: Ուստի Խառն Ժողովին որոշմամբ կը խնդրէ կոչ մը ուղղել Կովկասի Հայ գաղթականներուն որ իրենց հայրենիքը վերադառնան, եթէ չեն ուզեր ի սպառ զրկուիլ իրենց իրաւունքներէն: — Կալուշ երգիծաթերթին խմբագիր Եր. էֆ. Թօլայեան անձնաօթի մը կողմէ գիշերայն յարձակում կրեց և դէմքէն վիրաւորուեցաւ ածելիով: Բարեբախտաբար մահացու չէ վէրքը: — Պրուսայի առաջնորդը հինգշաբթի տեղոյն երեւելիներուն հետ Կայսեր ներկայացաւ և Հայ ազգին ուրախութիւնն ու մաղթանքները յայտնեց Ն. Կ. Վահագնապետութեան: —

կիլիկեցի որբերու համար Տիկին Բարթոլ վաշա 300 ֆրանք նուիրեց, Գառնիկ էֆ. Յընտըղեան (Մանչսթըր) տարեկան 3 ոսկի, Օր. Երանուհի Մարտիրոսեան (Փարիզ) տարեկան 50 ֆրանք և Օր. Մաննիկ Ստեփանեան (Սէլանիկ) 7 Օսմ. ոսկի:

Հիւսիսային Բէւեւը. Բոփէնհակէ կը հեռագրուի Սեպ. 2 թուականով թէ Ամերիկացի երկրախոյզ Մր. Բուք 1908 Ապրիլ 13ին հասած է Հիւսիսային Բեւեւը, ուր սառնակոյտէ զատ բան մը չէ գտած: Վերադարձին ձմերած է Պաֆիսի ծոցին մէջ և անցեալ ամիս ժամանած է Կրոէնլանտիս:

ԸՆԿԵՐԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ

[Ընկերակցութիւններու և ազգ. մարմիններու յատուկ ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս օրէնքին վրայ, որ խտիւ պիտի գործադրուի Հոկ. 3/16էն սկսեալ:]

Գլուխ Ա.

Յօդ. 1. Ընկերակցութիւն կը կոչուի ամէն մարմին, որ կազմուած է բազմաթիւ մարդոց կողմէ՝ իրենց ծանօթութիւններն ու ջանքերը տեւական կերպով միացնելու եղանակով և շահաբաժին հանելէ տարբեր նպատակով: — 2. Ընկերակցութիւն մը կազմելու համար նախապէս արտօնութիւն ստանալու պէտք չկայ: Միայն թէ ընկերակցութեան հիմնարկութիւնէն վերջ՝ վեցերորդ յօդուածին համաձայն անպատճառ կառավարութեան տեղեկութիւն տալ պէտք է: — 3. Օրէնքի ու բարոյականի հակառակ ապօրինի հիման մը վրայ, և կամ երկրին անդորրութիւնը ու պետութեան քաղաքային ամբողջութիւնը խանգարելու, կառավարութեան արդի ձեւը փոխելու և Օսմ. զանազան տարրերը քաղաքականապէս բաժնելու նպատակով ընկերակցութեանց կազմութիւնը արդելուած է: — 4. Ցեղային անուն և բնակչութիւն ունեցող քաղաքական ընկերակցութեանց կազմութիւնը արդելուած է: — 5. Ընկերակցութեանց անդամները առնուազն 20 տարու պէտք է ըլլան, և պէտք չէ որ ոճիրով մը դատապարտուած և կամ իրենց քաղաքային իրաւունքներէն զրկուած ըլլան: — 6. Գաղտնի ընկերակցութեանց կազմութիւնը բացարձակապէս արդելուած է: Հետեւապէս ընկերակցութեան մը հիմնարկութիւնէն անմիջապէս ետքը հիմնադիրներուն ստորագրութեամբ յայտագիր մը կը տրուի Ներքին գործերու նախարարութեան: Եթէ ընկերակցութեան կեդրոնը Պոլիս կը գտնուի, և տեղւոյն քաղաքային ամենաբարձր պաշտօնեային՝ եթէ դաւաճներու մէջ է: Այս յայտագրին մէջ, որու փոխարէն ստացագիր մը (իմուխապէս) պիտի տրուի, պիտի ծանուցուին ընկերակցութեան ա-

նունը, նպատակը, կեդրոնական մարմինը և վարչական գործերով զբաղելու պաշտօն ունեցողներուն անունը, հանգամանքը և բնակատեղին: Յայտագրին պէտք է ընկերական ընկերակցութեան ծրագրէն երկու օրինակ, կնքուած ընկերակցութեան պաշտօնական կնիքով: Ստացագիր առնելէ ետքը հիմնադիրները պիտի ծանուցանեն այս բանը: Ընկերակցութիւնները պարտաւոր են թէ՛ իրենց ծրագրին և թէ՛ վարչական մարմնոյն ու իրենց բնակատեղիին մէջ՝ մտցուած փոփոխութիւնները իսկոյն իմացնել կառավարութեան: Այս փոփոխութիւններուն երրորդ անձի մը հանդէպ ունեցած ազդեցութիւնը՝ անոնց կառավարութեան հաղորդուելու օրէն կը սկսի: Այս փոփոխութիւնները պիտի արձանագրուին մասնաւոր տոմարի մը մէջ, որ դատական և քաղաքային իշխանութեանց ցոյց պիտի տրուի, երբ պահանջուի — 7. Ընկերակցութեան մը կեդրոնին մէջ, անդամներուն թիւը երկուքէ նուազ չըլլալու պայմանով, վարչական մարմին մը պիտի գտնուի: Եթէ ընկերակցութիւնը ճիւղեր ունի, անոնց մէջ ալ կեդրոնին կապուած վարչական մարմիններ պէտք է ըլլան: Այս մարմինները մասնաւոր տեսրակներ պիտի բռնեն արձանագրելու համար (ա) ընկերակցութեան անդամներուն ինքնութիւնը ու մուտքի թուականը, (բ) վարչական մարմնի որոշումները, թղթակցութիւնները և զեկոյցները, (գ) ընկերակցութեան հասցեային ու ծախքերը, իրենց մանրամասնութիւններով: Այս տեսրակները, երբոր պահանջուին, ցոյց պիտի տրուին դատական և քաղաքային իշխանութեանց: — 8. Ամէն ընկերակցութիւն, որ վեցերորդ յօդուածին համաձայն յայտագիր տուած է, կրնայ Յրդ յօդուածին մէջ ցոյց տրուած կերպով և փոխանորդի մը միջոցով իբրեւ դատախազ և իբրեւ դատախազեալ ներկայ գտնուիլ դատարաններու մէջ, և ընդունիլ ու դործածել ի հարկին՝ կառավարութեան տալիք նպաստներէ զատ՝ նաեւ (ա) իր անդամներուն տուած անդամաձարները, որ տարեկան 24 ոսկին պէտք չէ անցնի, (բ) Ընկերակցութեան վարչութեան համար և անդամներուն իբրեւ հաւաքատեղի ծառայող չէնքը և (գ) Ընկերակցութեան նպատակին իրագործման համար պէտք եղած անշարժ ինչքերը, համաձայն մասնաւոր օրէնքի տրամադրութեան: Ընկերակցութիւնները պէտք չէ անոնցմէ դուրս ուրիշ անշարժ ինչքերու տէր ըլլան: — 9. Ընկերակցութեան վերաբերող գործերու համար ընկերակցութեան անունով պաշտօնեաներու, դատարաններու և պաշտօնական ժողովներու մօտ կատարուելիք

ամէն դիմում կամ պահանջում՝ միմիայն դրոշմա-
թղթաւոր աղերսագրով պէտք է կատարուի, որ
ընդհանուր քարտուղարին կամ տնօրէններուն
ստորագրութիւնն ու անձնական կնիքը պէտք է
կրեն: Ընկերակցութեան անուանով գործող այս
կարգի մարդոց ինքնութիւնը պէտք է բացատ-
րուած ըլլայ ընկերակցութեան ծրագրին մէջ: —
10. Ընկերակցութեան անդամները, երբ որ ուզեն,
կրնան ընկերակցութենէն բաժնուիլ, նոյն իսկ ե-
թէ հակառակ տրամադրութիւն մը գտնուի ծրագ-
րին մէջ, պայմանով սակայն որ նոյն տարուան
իրենց անդամավճարները հատուցանեն: — 11. Ըն-
կերակցութեանց հաւաքատեղիներուն մէջ ամէն
կարգի հրային և վիրաւորիչ զէնքերու մուտքն ու
պահպանումը արգելուած են: Միայն որսորդու-
թեան, և «հորթի յատուկ քլուպներու մէջ հարկ
եղածին չափ զէնք կարելի պիտի ըլլայ պահել՝ ու-
ստիկանութեան տեղեկութեամբ: — 12. Զրգ և Երգ
յօդուածներուն համաձայն յայտագրով կառավա-
րութեան իմաց չտրուած ընկերակցութիւնները
կառավարութեան կողմէ արգելուելէ ետքը, հիմնա-
դիրներն և հաւաքավայրի տէրը և կամ վարձա-
կալը հինգ ոսկիէն 25 ոսկիի դրամական տուգան-
քի ենթակայ պիտի ըլլան, նաեւ այդ ընկերակցու-
թիւնները՝ երբ 3րդ յօդուածին մէջ յիշուած և
Պատժական օրէնքին մէջ բացատրուած վնասակար
և արգելուած նպատակներէն մէկուն համար կազ-
մուած են, նոյն օրէնքին համաձայն, հարկ եղած
պատիժին կ'ենթարկուին: — 13. Երգ յօդուածին
տեղեկատուութեան չվերաբերող միւս տրամադ-
րութիւններուն և 4րդ, 5րդ, 7րդ և 9րդ յօդուած-
ներուն տրամադրութեանց հակառակ ընթացքի մէջ
գտնուողներէն երկու ոսկիէն մինչեւ տասը ոսկի
դրամական տուգանք կ'առնուի: 12րդ յօդուածին
համաձայն, արգելուած ընկերակցութիւն մը ներ-
կայ օրէնքին հակառակ ըլլալով վերահաստատող
և վարող անձերը տասը ոսկիէն մինչեւ յիսուն
ոսկի դրամական տուգանքի և երկու ամիսէն
մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեան կը դատա-
պարտուին: Միւսնոյն պատիժը կը դործադրուի
անոնց նկատմամբ, որոնք արգելուած ընկերակցու-
թեան մը անդամներուն իր հաւաքատեղի՝ իրենց
տեղերը կը յատկացնեն: — 14. Անդամներուն հաւա-
նութեամբն ու կամօքը և կամ ներքին կանոնադ-
րութեան համաձայն ջնջուած և կամ կառավա-
րութեան կողմէ արգելուած ընկերակցութեան
սեփական դոքերու մասին, երբ նոյն ընկերակ-
ցութեան հիմնական կանոնադրութեան մէջ տեւէ
բացատրութիւն կայ՝ ըստ այդ բացատրութեան, և

եթէ չկայ ընկերակցութեան ընդհանուր ժողո-
կողմէ տրուելիք որոշման համաձայն գործող, չի-
թիւն կը կատարուի: Արգելուած ընկերակցութեան
թիւնը, երբ 3րդ յօդուածին մէջ յիշուած վնասակար
կար և արգելուած նպատակներէն մէկուն համար
կազմուած ընկերակցութիւններէն է, անոր դ. 1.
կառավարութեան կողմէ կը գրաւուի: — 15. Քլուպ
ները եւս այս գլուխին մէջ յիշուած ընկերակցութեան
թիւններէն կը նկատուին: — 16. Այժմ գոյնա-
թիւն ունեցող ընկերակցութիւնները պարտաւոր
են ներկայ օրէնքին ծանուցման թուականէն սկսեալ
եալ մինչեւ երկու ամիս 2րդ և 6րդ յօդուածի 2.
րուն համաձայն յայտագիր տալու, իմաց տալու
պայմանները գործադրելու և միւս յօդուածներու
տրամադրութեանց համաձայն շարժելու: —

Դ. Բ.

Յօդ. 17. Որպէս զի ընկերակցութիւն մը հսկա
րային շահերու ծառայող նկատուի, պէտք է տարի
Պետական խորհրդոյ որոշմամբ վաւերացուի ինչպիսի
կառավարութեան: Այս ընկերակցութիւնները կրնան
կատարել բոլոր այն իրաւական գործառնութիւն-
ները որոնք չեն հակասեր իրենց հիմնական կա-
նոններուն: Երբ ընկերութեան ընթացքի մէջ
և արժեթուղթերը կրողին կը վերաբերին, պէտք
ամէն պարագայի մէջ փոխանցուին և արժանաւոր-
ութիւն ընկերակցութեան անուան: Ընկերակցութեան
թիւնը չկրնար ընդունիլ իրեն եղած այն կառավար-
ները և նուէրները, որոնց համար կառավարարին
մասնաւոր արտօնութիւն չէ առնուած: Եթէ կառու-
նուած կամ նուիրուած ապրանքը անշարժ է և այ-
նոր պէտքը չզգացուի ընկերակցութեան գործ-
նէութեան մէջ, այդ ապրանքը կը ծախուի և իր
ծառման որոշմագրին մէջ կը բացատրուի թէ Երգ
պիտի ծախուի: Վաճառուած կալուածի փոխար-
ժէքը կը յանձնուի ընկերակցութեան տեղը: — 4.
Ոստիկանները իրաւունք ունին քննելու ընկերա-
ցութիւնները և քլուպները, որոնց հաւաքայ-
վայրերը միշտ բաց պիտի ըլլան ոստիկանութեան
պաշտօնեաներուն առջեւ: Միայն թէ ոստիկան
կան պաշտօնեաները այդպիսի տեղէ մը ներս մ-
նելու համար, Պոսոյ մէջ Ոստիկանական նախ-
արին, իսկ գաւառներու մէջ քաղաքային ա-
նաքաճը պաշտօնատարին կամ անոնց փոխանու-
նները կողմէ ստորագրուած պաշտօնական ար-
նաքեր ունենալու են ի ձեռին, որպէս զի կա-
նան ի պահանջել հարկին ապացուցանել թէ ի-
մուտքը կատարած են իրական պէտքի մը հ-
հիմնուած: — 19. Այս կանոնագրին գործադրութի-
յան ձեռնուած է ներքին և Դատական նախարար-
րուն: 3 Օգոս. 32

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՌԱ ՊՈՅԱՆԻ

Ֆինանսըրար եղբուքու Ամերիգան Խան

ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Հետևեալ սկզբունքները որդեգրուած են Ա-
լեքսանդրեան Թուրքիոյ Առաքելութենէն, և կ'առա-
ջարկուի այսուհետեւ ի գործ դնել զանոնք ձեռնա-
ռանք մտնել ուղղութեամբ ընտրութեան մէջ:

1. Աստուածաբանական ընթացքը մտնելու
իմպլ տալ յարմար յատկութիւններ ունեցող այն
կրթութեամբներուն և հրաւիրել զանոնք որ ար-
դարեաւս աւարտած են այս մեր կամ ուրիշ
տարի մը Գոլէճին Սոփոմոր տարւոյն ուսում-
նականը:

2. Աստուածաբանական ընթացքին ուսումները
աւարտեալով ճիշդ ինչպէս ցարդ, բայց բուն աստ-
ուածաբանական ընթացքը սկսելէ առաջ տարի մը
տալիցնէլ թէ՛ աստուածաբանութեան և թէ՛
իստութեան ուրիշ ճիւղերու միանգամայն. և այս-
հալս ամբողջ աստուածաբանական ընթացքը չորս
տարի ընել, և այս կերպով ուսման տարի մը
կնայել, զանց ընելով անհարկի ուսումները Գո-
լէճեան ընթացքին Սինիլը և Ճիւնիլը տարինե-
սին: մէջ:

3. Այն տարին որ թէ՛ աստուածաբանութեան
թէ՛ ուրիշ ուսումներու պարապման պիտի
անցանայ, և որ ըստ նոր ծրագրին Աստուածա-
բանական ձեռնարանի չորս տարիներուն առաջինը
պիտի ըլլայ, պիտի արուի ձեռնիլը և Սինիլը
տարիներուն մէջ, Գոլէճին մէջ աւանդուած դա-
ւանքն ինամով ընտրուած ուսումներու և անոնց
այ պիտի աւելցուին Աստուածաբանական և
ուրիշ ուսումներու մասնաւոր դասեր, որոնք
էրդ կը բովանդակէին աստուածաբանական ըն-
թացքին մէջ:

4. Երբայեցեւոր և Յունարէնը որ ցարդ կա-
նուոր էին, պարտաւորիչ պիտի ըլլան ընթացքին
աւելցող նորոգ աւելցուած ուրիշ ինչ ինչ ուսում-
նականը:

5. Ընդարձակուած աստուածաբանական ըն-
թացքին երկրորդ տարուան վերջը, այսինքն երբ
աւանդը՝ անցած է միջանկեալ, զանազան ու-
սումներու տարին, նաեւ ինչպէս կ'ըլլար աստուա-
ծաբանական ընթացքի առաջին տարուան մէջ,
կաւ մինչ տակաւին աստուածաբանական ուսման
է իտ տարի ունի իր առջև, Գոլէճը յարմար ու-
սումներու պիտի տայ իր կանոնաւոր վկայակա-
նար չորս տարուան ընթացքի համար, հանդերձ
Յունարէն Արուեստից տիտղոսով:

6. Այն ուսանողները որոնք կ'ընտրեն կատա-

րել Գոլէճեան կանոնաւոր ընթացքը, և յետոյ
մտնել աստուածաբանական իսկաւոր ընթացքին
երկրորդ տարին, տակաւին պիտի ունենան այս-
պէս ընելու պատեհութիւն ճիշդ ինչպէս հիմա:
Ասիկա պիտի պահանջէ ուսման եօթը տարիներ,
այն ժամանակէն սկսեալ երբ ուսանողը մտաւ
Յիշման կարգը փոխանակ վեցի, ինչպէս պիտի
ըլլայ նոր ծրագրին համեմատ:

Ըստ վերոգրեալ սկզբունց, առաջադրուած
է նոր կարգ մը կազմակերպել որ չորեքամեայ
ընթացք մը պիտի սկսի 1909 Սեպտ. 15, չորեք-
շաբթի օրը, Ա.Մ.ն անոնք որ կը խորհին մտնել
այս ընթացքին մէջ, կը խնդրուի որ անմիջապէս
թղթակցին Աստուածաբանական կաճառին մէկ
անգամին հետ:

Լաւ պիտի ըլլայ յիշեցնել երկուքը վերոգրեալ
կարգադրութեանց բոլոր պատկառեալներուն:

1. Իւրաքանչիւր անձ որ կը զիմէ Աստուածա-
բանական ձեռնարանը մտնել պէտք է որ յանձնա-
րարականներ ունենայ ի հետին թէ յարմար է այս-
պիսի զործի, Աւետարանական եկեղեցական
մարմինն որու չրջանակին մէջ կը բնակի ինք, նա-
և նոյն դաստի միսիոնարներէն:

2. Ձեռնարանը զբաւական ուղղակի նպատա-
չի տար ուսանողներուն: Այսու աւանդին ասիկա
պէտք չէ որ վնասեցնէ նիւթական միջոցներէ
զուրկ զանուորները, Նախ, ինչ ինչ զործեր կրնան
հայթայթուիլ այդպիսիներու, որոնց համար յարմար
վարձ կը վճարուի, նոյն ժամանակ հոգ պիտի
տարուի որ այդ զործերը արգելք չըլլան Գոլէճա-
կան ընթացքին յատկացեալ ուսումներուն ուսման:
Գործերը կրնան ըլլալ Գոլէճին մէջ դասատուութե-
ան, աշակերտներու հսկողութիւն, տեղային
աւետարանչութեան և կիրակնօրեայ դպրոցի գործ,
ձեռարուեստ կահադուրծական զործանոցին մէջ,
ևն., ևն.:

Երկրորդ, ուսանողութեան պարգևներ պիտի
տրուին ի վարձ փորձի քննութեանց ժամանակ
յաջողակ հանդիսացող մրցակիցներու ալիւս ճիւ-
ղերու մէջ, զոր օրինակ Անգլիերէն լեզուի, Եւ-
րոպայերէն լեզուի, Սուրբ Գրոց, Հոգեբանութեան
և Փիլիսոփայութեան և թերեւ ուրիշ ճիւղերու
աւելցանուր ծանօթութեան մէջ: Եթէ ուսա-
նող մը ձեռնարան մտած առին ուսանողութեան
այսպիսի պարգիւի մը կ'արժանանայ, ասիկա պիտի
չարուանալուի զրուիլ անոր, յաջորդ տարիներուն մէջ,
պայմանաւ որ ան ուսանողութեան բարձր աստի-
ճան մը պահէ տարուէ տարի իր ընթացքին ու-
սումներուն մէջ:

Ուրիշ աւելցուածութիւններ կարելի է ստանալ դի-
մելով առ

Վեր. Էտուրա Րիկոյ, Մարզուան,
Մարզուան Օգոստ. 1909

ԹԱԼԱՍԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ

Մանչերու կրթութեան համար յատկացուած այս հաստատութիւնը իր բարձր և յարմարագոյն գիւղերն չնորհիւ լինատուութի գեղեցկագոյն տեսարաններէն մին կը ներկայացնէ :

Օգնու ջուրը անշուքական են : Մասնաւոր ուշադրութիւն կը տրուի Հայերէն և Անգլիերէն լեզուներուն :

Ուստեսի և կրթական ծախուց համար տարեթուական է ինն Օամ. ոսկի :

Դպրոցը պիտի վերաբացուի տարւոյս Սեպտ. 8 (Բ. Ե.)

Նամակներ ուղղուելու են հաստատութեան տնօրէն վեր. Հ. Գ. Ուինկէյթի :

(Rev. H. K. Wingate) 3—5

ՅԱՎՐԻ ԿՐԹԱՐԱՆԸ ՊԱՐՏԻՉԱԿ

Բարձր. վարժարանի յարակից Յավրի կրթարանին տարեթուական է 12 լիւր , որուն կէսը պէտք է վճարուի Սեպտեմբերին իսկ միւս կէսը Ծնունդին 12 ոսկիէն պակաս վճարող աշակերտներ առտնին դորձերով պարապելով պէտք է լեցնեն սահմանուած 12 լիւրայի թուականը Մուսքի ատեն իւրաքանչիւր աշակերտ թուղթի, զրքի և դանազան մանր ծախուց համար պարտի վճարել 20 դահ. : Աշակերտները միասին պէտք է բերեն անկողին , սուան են , ինչպէս նաև թաղնիքի համար քէշքէշ : 6—7

ԱՓՕՍԹՈԼԻՔ ԻՆՍՏԻԹԻՒԹ, ԳՕՆԵԱ

(ՃԵՆԱՆԵԱՆ ԳՕԼԵՃ)

Հաստատութիւնս կէտ նպատակի ունենալով դոյճական ծրարող մը բարձր և միանգամայն դորձնական կրթութիւն մը տալ ուսանողներուն մասնագէտ դասատուներու միջոցաւ կ'աւանդէ Անգլիերէն , Հայերէն , Օսմաներէն , Պարսկերէն և Յունարէն (Յոյն աշակերտներու համար) լեզուները , ինչպէս նաև ընական , ընտանոցական , փիլիսոփայական , իրաւագիտական , վաճառականական , ևայլն գիտութիւնները :

Մեծ խնամք կը ստանի աշակերտներուն բարոյական մաքրութեան և ֆիզիքական առողջութեան : Ունի համալսարանական բժիշկ մը որ կը դասախօսէ առողջապահական և ընական գիտութիւններ , և ձրիապէս կը դարմանէ հիւանդացող ուսանողները : Գիշերօթիկներու տարեթուական է 12 Օամ. ոսկի որուն 7 ոսկին վճարելի է Դեկտ. 1 : և մնացեալը Ս. Ծնունդին : Առաջիկայ տարեշրջանը կը սկսի Սեպ. 3/16ին : Մանրամասն տեղեկութեանց համար գիմել առ անօրէն վեր. Տորթ. Ա. Յ. Հայկազեան , Գօնեա :

9—10

ԲՈՐՁՐԱԴՈՅՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ ՊԱՐՏԻՉԱԿ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը կը սկսի Գշ. Սեպտ. 7 (Ն. Տ.) : Թուրքերէնի և Պարսկերէնի դասընթացքը աւելի դժուարեցու համար վարժարանս բարեբաղդութիւնը ունեցաւ իր ուսուցչական մարմինին վրայ աւելցնելու Ս. էֆ. Սրենց և Զիյա պէյ :

Գիշերօթիկներու տարեթուական է 16 Օամ. ոսկի , կէսը մուսքի ատեն և կէսը Ծնունդին վճարելի : Իւրաքանչիւր աշակերտ դանձապետին յանձնելու է 1 Օամ. ոսկի՝ գիւրքի և ուրիշ դպրոցական պէտքերու համար , աւելցած իրեն կը վերադարձուի տարիին վերջը : Ծնունդի կամ Զատիկի արձակուրդին վարժարան մնացող աշակերտներ 3 մէծիա պիտի վճարեն :

Նամակատան միջոցաւ դրամ կամ ծրար պէտք է զրկել Իզմիտ , Կարապետ աղա Պօղոսեանի հասցէին :

Աւելի տեղեկութեանց համար գիմել Տնօրէնութեան Պարտիդակ կամ Մ. Ռ. Փիթի , և կամ վարժարանիս Գործակաւար Գրիգոր էֆ. Շահպաղեանի Պայպըլ-Հաուս , Կ.պոլիս Ժամ 3¹/₂ էն 5¹/₂ (Բ.Ե.) 6—7

Թէյի մեծ վաճառատուն , Կ. Պոլիս , Ճէլալ պէյ խանին ստակ :

Վաճառատունիս թէյերը ուղղակի կը ներմուծուին Չինաստանէ , Սէյլանէ , Հնդկաստանէ , Ճապոնէ և Դարձնէ :

Ամենէն դժուարահաճներն իսկ կրնանք գոհացնել մեր թէյերու թարմութեամբ , հոտով ու համովը : Մանաւանդ փնտսեցէ խանութներն , որ կը ծախենք մեծ ու փոքր քանակութեամբ և ամենէն նպատաւոր գիւրքով , Զեր հիւրերուն փոխանակ վիստակար ողկոյց ըմպելի հրամցնելու : մեծարեցէ դանտը օգտակար թէյերով :

Ուշադրութիւն մարքային : 44—32
Կ. Եալուէան Զ. Իսաբուէան

Պոլիսէն ուղղակի Ամերիկա ճամբորդողներու գիւրութեան համար նաւային ամեն գիծերու վրայ ամենէն աժան տոմսեր կու տանք : Դիմել Կ.պոլիս Ամերիկեան խան Ն. 21 , Ճանճիկեան